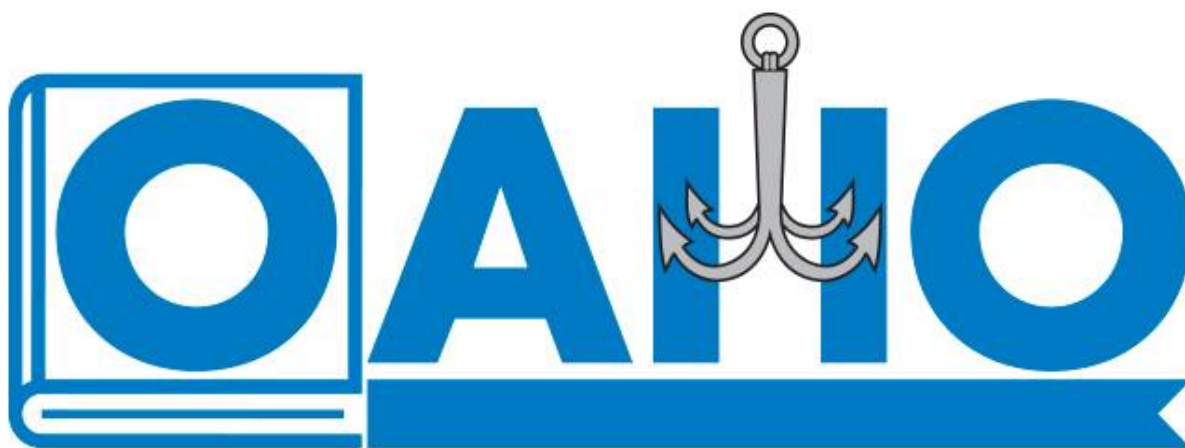

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ В ХХІ СТОЛІТТІ

***МАТЕРІАЛИ
IV РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ***

25 ВЕРЕСНЯ 2024 РОКУ

ОДЕСА

2024

УДК 37.09.2

А 43

*Рекомендовано до розповсюдження мережею інтернет Вченою радою
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
(протокол № 8 від 18 вересня 2024 р.)*

Координаційна рада конференції

1. Задорожна Л. К. – ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат філософських наук
2. Ягоднікова В. В. – проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор
3. Кузнєцова Н. В. – завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат педагогічних наук, доцент
4. Гриньова М. В. – голова Наукового товариства студентів, аспірантів та молодих вчених, старший викладач кафедри філософії освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», доктор філософії
5. Торкіна К. М. – здобувач наукового ступеня доктора філософії, завідувач відділу освітньо-наукової підготовки Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Матеріали конференції публікуються за оригіналом рукопису, за достовірність і точність фактів, цитат, власних імен, статистичних даних та інших відомостей повну відповідальність несуть їх автори.

А 43 Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті : Матеріали IV Регіональної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців. 25 вересня 2024 року / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса, 2023. 69 с.

У збірнику представлені матеріали доповідей учасників IV Регіональної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті», що розкривають актуальні проблеми сучасної педагогічної науки і практики, відображають результати досліджень щодо осмислення викликів та перспектив, обговорення проблемних питань, пов'язаних з розвитком теорії і практики педагогічної науки XXI століття.

УДК 37.09.2

© ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ, 2024

ЗМІСТ

*Хто думає про науку, той любить її,
а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися.*
Г. Сковорода

Дискусійна панель I	6
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РІЗНОЇ ВІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ	
Андріянов Роман Володимирович КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК	6
Берьозка Євгеній Леонідович ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	8
Гриньова Марія Василівна ОСВІТА У СФЕРІ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА ЯК НОВИЙ ВИМІР ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ	11
Кононенко Оксана Олександрівна ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	14
Кузьмінчук Микола Вікторович ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ РНР В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	16
Лях Наталія Григорівна ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	19
Мовчан Володимир Анатолійович ВПЛИВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА ЇХ УСПІШНІСТЬ В ШКОЛІ: КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ	22
Ткач Інна Володимирівна ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	25

Торкіна Катерина Максимівна ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	27
Фоменко Владислав Олександрович РЕСУРСИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ АСЕРТИВНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	29
Шпирко Сніжана Сергіївна РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ВИКЛИКИ ТА ТРУДНОЦІ	33
Дискусійна панель II АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: ПРОФЕСІЙНИЙ ТА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	36
Гончарова Олена Костянтинівна СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ	36
Карауш Ольга Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН	39
Лучкіна Олександра Володимирівна УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ: ГЕНЕЗИС ПОНЯТЬ	42
Терещенко Анастасія Іванівна АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	44
Трофименко Ольга Анатоліївна ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	47
Цвященко Ольга Олександрівна МІСЦЕ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	50

Щур Вікторія Андріївна ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСЦИПЛІН ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО СПРЯМУВАННЯ У ФОРМУВАННІ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	53
Дискусійна панель III АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ ТА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	56
Іскрицький Володимир Володимирович ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	56
Левченко Сергій Павлович Мокану Олександра Василівна ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ПІДХОДІВ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	59
Мандруляк Людмила Євгенівна РОЛЬ STEM-ЛАБОРАТОРІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	62
Оре Ірина Володимирівна СУЧАСНІ ОСВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	64
Солнцева Олена Анатоліївна ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	66

Дискусійна панель I

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РІЗНОЇ ВІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Андріянов Роман Володимирович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК

Ключові слова: соціальний інтелект, соціально-емоційне навчання, шкала оцінки поведінки.

Класифікація методів діагностики рівня розвитку соціально-емоційних навичок є важливим аспектом у галузі психології та педагогіки. Вона дозволяє систематизувати різноманітні підходи до оцінки рівня розвитку соціально-емоційних навичок, та має допомогти обрати найбільш пригідні інструменти для конкретних ситуацій та вікових груп.

Аналіз наукових джерел свідчить, що для оцінки соціально-емоційного рівня розвитку дітей та молоді використовують шість основних методів: це натуралістичне поведінкове спостереження, шкала оцінки поведінки, інтерв'ювання, соціометричні методики, інструменти самозвіту та проєктивно-експресивні методики. Однак, ефективність та точність цих методів дуже відрізняються залежно від специфіки оцінювання соціально-емоційних компетенцій у кожному конкретному випадку [1].

Натуралістичне спостереження за поведінкою – є основним методом оцінки соціальних навичок у реальних умовах. Цей метод дає достовірну картину соціальної взаємодії учнів і вважається екологічно безпечним. Однак він має недоліки, зокрема, значний час, необхідний для підготовки спостереження та навчання спостерігача. Також для достовірного вимірювання можуть знадобитися багаторазові спостереження особливо у дітей молодшого віку [1; 3].

Шкала оцінки поведінки – це стандартизована анкета, яка збирає інформацію про соціальні навички та проблемну поведінку учня від вчителів, батьків та самих учнів. Рейтингові шкали демонструють сильні психометричні властивості, але вони відносно нечутливі до короткострокових змін у поведінці і вимірюють сприйняття поведінки оцінювачем, а не безпосередньо саму поведінку, тому їх зазвичай доповнюють прямими спостереженнями або подальшими інтерв'ю [1; 2; 3].

Інтерв'ювання дітей, вчителів та батьків – це додатковий метод який дає

можливість прояснити нечіткі пункти та розкрити функції проблемної поведінки, але вони забирають багато часу і вразливі до впливу інтерв'юера. Також не існує достатньо доказів їх надійності та валідності, тому їх краще використовувати як допоміжний інструмент разом зі спостереженнями та рейтинговими шкалами [2; 3].

Соціометричне оцінювання – вимірює стосунки учнів з однолітками та їхню репутацію. Найпоширенішим типом соціометрії є номінації однокласників, де учні називають з однокласників тих, які найбільше підходять під певні описи. Діти класифікуються як популярні, відкинуті, знехтувані, суперечливі або середні. Недоліками є часові витрати та негативне формулювання деяких питань, через це багато шкіл забороняють соціометрію. Також соціометрія вимірює ставлення однолітків один до одного, а не конкретні навички, тому її найкраще поєднувати з іншими інструментами оцінювання [2; 3].

Інструменти самозвітів – це метод оцінки соціально-емоційного розвитку дітей та підлітків, що використовує об'єктивні психометричні показники, однак існує обмежена кількість досліджень, що демонструють їх ефективність. Також дані вказують на значні розбіжності між самозвітами та спостереженнями за поведінкою і шкалами оцінки, тому на них не слід покладатися як на основний засіб оцінки [2; 3].

Проективно-експресивні методики, такі як малюнки, завершення речень, тематичні розповіді – можуть допомогти встановити контакт з дитиною і зробити деякі оцінки, але вони не мають емпіричних доказів надійності та достовірності у визначенні соціальних навичок. Експерти не рекомендують використовувати їх як основне джерело даних для оцінки соціальних навичок [3].

Таким чином, натуралістичні поведінкові спостереження та шкали оцінювання поведінки є найбільш валідними інструментами для оцінки соціально-емоційних навичок школярів. Самозвіти, інтерв'ю та соціометрія також можуть надати додаткові дані, але мають обмеження як основні методи.

Оптимальним є мультимедійний підхід, що враховує вік, проблеми та потреби учня. За можливості слід поєднувати оцінки вчителів, батьків та самооцінки. Для молодших дітей важливіші дані від дорослих, а підлітки можуть надавати надійні самозвіти, що доповнюють інформацію спостерігачів.

Список використаних джерел

1. Social skills assessment and intervention / J. K. Luiselli et al. Journal of applied school psychology. 2005. Vol. 21, no. 1. P. 21–38. URL: https://doi.org/10.1300/j370v21n01_02
2. Elliott S. N., Malecki C. K., Demaray M. K. New directions in social skills assessment and intervention for elementary and middle school students. Exceptionality. 2001. Vol. 9, no. 1-2. P. 19–32. URL: <https://doi.org/10.1080/09362835.2001.9666989>
3. Merrell K. W. Assessment of children's social skills: recent developments, best practices, and new directions. Exceptionality. 2001. Vol. 9, no. 1-2. P. 3–18. URL: <https://doi.org/10.1080/09362835.2001.9666988>

Науковий керівник: Ягоднікова В. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська

академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Roman Andriianov

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

CLASSIFICATION OF METHODS FOR DIAGNOSING THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF SOCIO-EMOTIONAL SKILLS

Keywords: social intelligence, socio-emotional learning, behavioral assessment scale.

Берьозка Євгеній Леонідович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Ключові слова: учень, вчитель, пізнавальна мотивація, інтерактивне навчання, особистісний розвиток, громадянська компетентність, проєктна діяльність.

Сучасна педагогіка розглядає завдання формування пізнавальної мотивації в межах середньої школи, у частині виховання покоління, що підростає в епоху пробудження, самосвідомості, повернення до своїх витоків, історичного минулого, на основі духовної моральності. Основний зміст знань сучасної молоді має втілити в собі передові та прогресивні ідеї, загальнолюдські цінності світової науки та культури. Вони повинні володіти глибокими знаннями, високою культурою, почуттям відповідальності та демократичним світоглядом.

Перед педагогами постає завдання, яке полягає у формуванні в учнів середніх класів розуміння своєї ролі як громадянина. Саме тому в різних педагогічних спільнотах часто обговорюється питання про особливі педагогічні умови, завдяки яким забезпечуватиметься виховання громадянської компетентності у школярів.

Таким інструментом у розв'язанні цього завдання може бути проєктна діяльність як складова інтерактивного навчання. Найважливіше у проєктній діяльності є те, що учень діє в межах власного незнання, де нічого невідомо і немає вже готових способів вирішення поставленого завдання [2].

Проєктну діяльність варто організовувати на основі співробітництва в груповій роботі учнів середніх класів. Це дозволить їм не лише навчитися взаємодіяти один з одним та усвідомити різноманітність думок, варіантів і

запропонованих рішень, але й глибше зрозуміти свою роль у виконанні завдання та в цілому.

Вимоги до знань і вмінь, яких учні набувають у процесі виконання проєктної роботи з формування громадянської компетентності, охоплюють кілька ключових аспектів. Пізнавальні загальнонавчальні дії передбачають здатність усвідомлено формулювати мовленнєвий вислів в усній формі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, аналізувати об'єкти, виокремлюючи суттєві та несуттєві ознаки, а також порівнювати й класифікувати їх. Комунікативні загальнонавчальні дії включають постановку питань, здатність повно та точно висловлювати свої думки, вирішувати конфлікти, використовувати діалогічну й монологічну мову в контексті. Регулятивні загальнонавчальні дії передбачають вміння приймати та утримувати навчальне завдання, планувати свої дії, прогнозувати рівень засвоєння матеріалу, а також здійснювати самооцінку та корекцію [2].

Предметні результати навчання включають розвиток інтересу до пізнання природи, формування потреби в екологічно відповідальній поведінці, усвідомлення місця й ролі людини в біосфері та мотивацію гармонійної взаємодії з природою з урахуванням екологічної допустимості. Особистісні результати полягають у прийнятті учнями правил здорового життя, розвитку морально-етичної свідомості, здобутті досвіду співпереживання та позитивного ставлення до базових цінностей суспільства і соціальної реальності, розвитку допитливості, кмітливості, уважності, наполегливості, цілеспрямованості та здатності долати труднощі. Метапредметні результати включають оволодіння початковими формами дослідницької діяльності, досвід рольової взаємодії, реалізацію громадянської та патріотичної позиції, розвиток соціальної та міжкультурної комунікації, комунікативних навичок і самостійності, а також вміння контролювати й коригувати свою поведінку у взаємодії з однолітками. Моніторинг успішності досягнення запланованих результатів здійснюється через спостереження під час дидактичних ігор, організацію дискусій та захист дослідницьких проєктів. Підсумки підбиваються у форматі узагальнюючої ігрової програми [2].

Проєктна діяльність за цими критеріями надає учням нові знання, способи розв'язання завдань та навички, а також підвищує ефективність засвоєння основ громадянської компетентності через когнітивний компонент.

Середній шкільний вік має не лише величезний потенціал для подальшого розвитку дитини, а й дозволяє організувати освітній процес так, щоб учень якнайповніше й глибше засвоїв основи громадянської компетентності, усвідомив себе частиною великої держави та свою роль у ній [1].

Саме тому роль учителя в цьому процесі є надзвичайно важливою. Організуючи освітній процес так, що дитина не лише здобуває нові знання, а й поступово усвідомлює себе, педагог виховує в ній почуття патріотизму. Водночас учитель сам розвивається, стає більш компетентним і шанованим професіоналом серед колег та для себе.

Специфіка громадянського виховання полягає в тому, що воно залучає дитину до колективного цілого – народу, національної державної спільноти, локально-регіональної громади. З раннього віку діти повинні засвоїти цінності суспільства, в якому живуть, знати свої права й обов'язки, вміти ними свідомо й

грамотно користуватися, а також поважати права інших, щоб уникати конфліктів. Важливо не тільки передавати знання, але й формувати певний світогляд і прагнення бути активним учасником життя своєї держави [1].

Учитель відіграє важливу роль у компенсуванні нестачі індивідуального громадянсько-правового досвіду дитини шляхом передавання їй громадянських чеснот та навичок їх застосування в суспільному житті. Виховання громадянина та патріота своєї країни можливе лише через системний підхід до питань патріотичного та громадянського виховання. Діяльність учителя, спрямована на передавання історичного й соціального досвіду та організацію набуття дитиною власного громадянсько-правового досвіду, стає однією з ключових ланок у формуванні та розвитку особистості учня середніх класів.

Отже, сучасна українська школа повинна бути готова й здатна забезпечувати загальнокультурний, соціальний та особистісний розвиток дитини в межах навчального процесу. Універсальні навчальні дії, передбачені новим стандартом, сприятимуть не лише накопиченню знань, умінь і компетенцій, а й розвитку особистості та формуванню таких важливих навичок, як уміння вчитися, пізнавати світ, співпрацювати та бути толерантним до людей різних рас і національностей. У цьому може допомогти проектна діяльність у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Гладун В. Розвиток та формування громадянської компетентності учасників освітнього процесу на засадах демократичних цінностей. *Науково-методичний журнал «Вересень»*. 2023. №2. С. 97.
2. Кучерук О. А., Магдич Т. П. Використання електронних освітніх ресурсів для формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 75(1). 2020. С. 115–126.
3. Рудницький С., Колмакова В., Шаров С. Проектна діяльність у курсі дискретної математики з використанням інформаційних технологій. *Вісник науки та освіти*. 2024. №5. С. 23.

Науковий керівник: Муковіз О. П., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Berozka Yevhenii

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

PROJECT ACTIVITY AS A MEANS OF FORMING CIVIC COMPETENCE

Keywords: independent activity, statistical methods, correlation coefficient.

Гриньова Марія Василівна

доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,

старший викладач кафедри філософії освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqlrG0AAAAAJ&hl=uk>

ОСВІТА У СФЕРІ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА ЯК НОВИЙ ВИМІР ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Ключові слова: електронна демократія, електронна партисипація громадянська освіта, громадянська участь, освіта для демократичного громадянства, освіта у сфері цифрового громадянства, цифрове громадянство.

Більшість сучасних країн світу обрали демократичний вектор розвитку, усвідомлюючи важливість демократії для розвитку суспільного добробуту в контексті культурної багатоманітності та потенціалу досягнення кращої соціальної згуртованості через дотримання таких принципів прав людини та демократії, як повага до людської гідності, мирне співіснування, повага до різноманітності, участь кожного та рівні можливості [1, с. 13].

Зосереджуючись на сьогоденні демократії, наголосимо, що «стан глобальної демократії у 2023 році є складним, мінливим і нерівним» [2]. До такого висновку прийшли експерти International IDEA, аналізуючи світові демократичні тенденції за такими чотирма категоріями ефективності, як представництво, права, верховенство права та участь. Ще один висновок акцентує на тому, що ефективність демократії визначається тим, що вона має походити від людей і здійснюватися ними [3], тобто на вирішальній ролі громадянської участі (партисипації) у збереженні та розвитку демократії.

З огляду на зазначене вище, зауважимо, що Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 року громадянські компетентності включені до основних компетентностей для навчання впродовж усього життя [4].

Європейські країни впродовж тривалого часу приділяють пильну увагу громадянській освіті дітей та молоді, першочергово формуванню компетентностей для культури демократії. Це спрямування віднайшло своє відображення у концепції освіти для демократичного громадянства, яка має за мету допомогти громадянам бути спроможними «здійснювати і захищати свої демократичні права та обов'язки в суспільстві, цінувати різноманітність і відігравати активну роль у демократичному житті з метою заохочення та захисту демократії і верховенства права» [5].

Громадянська освіта в Україні, базуючись на рамкових документах Ради Європи з громадянської освіти, освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, спрямовується «на формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків» [6].

Використовуючи синергію можливостей формальної та неформальної освіти, система громадянської освіти в Європі загалом, та в Україні зокрема, має значний поступ у досягненні поставлених перед нею цілей щодо розвитку компетентностей для культури демократії. Водночас нові виклики, які постали перед сучасним глобальним суспільством, акцентують на посиленні ролі електронної партисипації в усуненні проблем демократії [7], відтак обумовили запит на ефективне цифрове громадянство.

Освіта у сфері цифрового громадянства є новим виміром громадянської освіти, яке зосереджується на формуванні компетентностей, необхідних громадянам для реалізації та захисту своїх демократичних прав і обов'язків, а також для просування та захисту прав людини, демократії та верховенства права в кіберпросторі [8].

Наголосимо, що цифрове громадянство, поруч із цифровою творчістю та цифровим підприємництвом, є компонентом цифрового інтелекту (DQ) – «набору соціальних, емоційних і когнітивних здібностей, які дозволяють людям протистояти викликам і адаптуватися до вимог цифрового життя» [9], й передбачає «здатність використовувати цифрові технології та медіа безпечно, відповідально та ефективно» [10]. Відтак, цифровий громадянин – «це людина, яка здатна компетентно та позитивно взаємодіяти з цифровими технологіями, що розвиваються; бере активну, постійну та відповідальну участь у громадській та суспільній діяльності; бере участь у процесі навчання впродовж життя та прагне постійно захищати права та гідність людини» [8].

В результаті дослідження, проведеного експертами Всесвітнього економічного форуму, було виокремлено 8 цифрових життєвих навичок, які слід формувати у дітей для ефективного цифрового громадянства: цифрова ідентичність громадянина, управління екранним часом, управління кібербулінгом, управління кібербезпекою, керування конфіденційністю, критичне мислення, цифрові сліди, цифрова емпатія [10].

Задля надання дітям та молоді інноваційних можливостей розвитку спроможності до ефективного цифрового громадянства Рада Європи ініціювала програму «Освіта у сфері цифрового громадянства» (DCE) [8], концепція якої апелює до 10 сфер цифрової діяльності та відповідних компетентностей, що об'єднані в три кластери: перебування онлайн (доступ та інклюзія, навчання і творчість, медійна та інформаційна грамотність); добробут онлайн (етика та емпатія, здоров'я та добробут, електронна присутність та комунікація); права онлайн (активна участь, права і обов'язки, конфіденційність та безпека, обізнаність споживачів) [8].

Україна, як країна, яка набула статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, та країна, яка проваджує громадянську цифрову освіту в умовах війни, активно долучається до європейських освітніх ініціатив з метою обміну кращими практиками використання, викладання та вивчення новітніх цифрових технологій (включаючи ШІ) в освіті з акцентуацією на права людини, демократію та верховенство права.

Підсумовуючи, наголосимо, що Рада Європи визначила 2025 рік як Європейський рік освіти у сфері цифрового громадянства, адже саме від ефективності громадянської цифрової освіти залежить те, яким буде майбутній цифровий світ, що створюється вже сьогодні: світ, в якому панує диктатура чи прогресує анархія, або ж світ з розвиненою культурою демократії.

Список використаних джерел

1. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та прав людини : Хартія для кожної людини. [Б. м.] : Рада Європи, 2015. 36 с.
2. Executive Summary. The global state of democracy in 2023 is complex, fluid and unequal. *International IDEA* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/qboomy> (дата звернення: 15.09.2024).
3. What does democracy look like worldwide in 2023? *Living Democracy* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/nhqvov> (дата звернення: 15.09.2024).
4. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 15.09.2024).
5. Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education. Recommendation CM/Rec(2010)7 (official texts). URL: <http://surl.li/svzhhb> (дата звернення: 15.09.2024).
6. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.09.2024).
7. Prospects for e-democracy in Europe. Part I : Literature review : Study / Georg Aichholzer. European Parliament, 2018. 140 p.
8. Digital Citizenship Education. *Council of Europe* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/jnuoxi> (дата звернення: 15.09.2024).
9. 8 digital skills we must teach our children. *World Economic Forum* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/rimak> (дата звернення: 15.09.2024).
10. 8 digital life skills all children need – and a plan for teaching them. *World Economic Forum* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/rimah> (дата звернення: 15.09.2024).

Mariia Hrynova

*Doctor of Philosophy in Knowledge area 01 Education/Pedagogy
in specialty 011 Educational, pedagogical sciences,*

Senior Lecturer at the Department of Philosophy of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

DIGITAL CITIZENSHIP EDUCATION AS A NEW DIMENSION OF CIVIC EDUCATION FOR CHILDREN AND YOUTH

Keywords: e-democracy, e-participation civic education, civic participation, education for democratic citizenship, digital citizenship, digital civic education.

Кононенко Оксана Олександрівна

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ключові слова: компетентність, цифрова компетентність, цифрова грамотність, ІКТ.

Цифровізація усіх сфер життєдіяльності суспільства здійснила вплив на освітню політику України та призвела до її кардинальної зміни. За таких обставин зростають вимоги до здобувачів закладів вищої освіти, які в умовах сьогодення обов'язково повинні володіти цифровою компетентністю. Аналіз наукової літератури дозволив визначити, що цифрова компетентність стала предметом досліджень численних учених (В. Арешонков, В. Биков, В. Вембер, М. Гладун, А. Гуржій, М. Захаревич, Н. Морзе, В. Радкевич, О. Сухомлин, Г. Терещук). Відтак, огляд останніх досліджень з означеної проблематики дає підстави вважати, що цифрова компетентність включає знання, вміння та навички, пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Також охоплює широкий спектр можливостей: від базових навичок роботи з комп'ютером до здатності критично оцінювати інформацію, створювати цифровий контент і забезпечувати безпеку в мережі.

Одним із найпоширеніших визначень цифрової компетентності надає Європейська рамка цифрової компетентності громадян України (DigComp). Так, цифрова компетентність є ключовою компетентністю, що включає впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для навчання, роботи й участі в суспільному житті [3]. Згідно з DigComp, цифрова компетентність включає п'ять основних блоків: 1) інформаційна та медіаграмотність – здатність знаходити, оцінювати та використовувати інформацію; 2) комунікація та співпраця – використання цифрових технологій для взаємодії та співпраці; 3) створення цифрового контенту (включаючи програмування) – створення та редагування цифрових матеріалів; 4) безпека в мережі включаючи захист персональних даних у цифровому середовищі та кібербезпеку – забезпечення захисту особистих даних та дотримання правил безпечного використання ІКТ; 5) розв'язування різнопланових проблем і навчання впродовж життя – використання цифрових технологій для вирішення завдань та вдосконалення власних навичок [3].

Водночас до початку 2018 року термін «цифрові навички та компетентності» взагалі не згадувався в офіційно прийнятих нормативно-правових актах в Україні. Певний прорив в даному контексті відбувся після схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [2], яка окреслила більш конкретні кроки у напрямі розбудови системи для підвищення цифрової

грамотності населення України, зокрема: 1) внесення змін до реєстру професій та розроблення програми впровадження цифрових спеціальностей у відповідні навчальні програми профільних закладів освіти; 2) розроблення проєкту щодо розвитку цифрових навичок громадян та модернізації систем дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), вищої освіти та освіти дорослих, у тому числі з урахуванням моделей державно-приватного партнерства та створення відповідних стимулів для розвитку неформальної освіти.

Наукові джерела пропонують різноманітні підходи до формування цифрової компетентності у здобувачів закладів вищої освіти. Одним з основних підходів є інтеграція цифрової компетентності в освітній процес. Це включає впровадження цифрових інструментів, зокрема засобів комп'ютерних технологій в освітні програми та зміну методики викладання, що забезпечує розвиток цифрових навичок через практичну діяльність здобувачів вищої освіти. Ще одним підходом є навчання через проєктну діяльність, коли здобувачі вищої освіти виконують завдання, що передбачають використання цифрових інструментів для розв'язання конкретних проблем або створення цифрового продукту.

Таким чином, як показали дослідження здобувачі закладів вищої освіти, що володіють цифровою компетентністю, мають конкурентні переваги на ринку праці. Разом з тим, вважаємо, що цифрова компетентність здобувачів закладів вищої освіти є одним із ключових чинників успішності у сучасному інформаційному суспільстві. Сьогодні, формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти здійснюється через інтеграцію ІКТ у різні навчальні програми та їх практичну діяльність. Водночас на цьому шляху існують проблеми, пов'язані з нерівністю доступу до цифрових ресурсів та відсутністю універсальних критеріїв оцінювання цифрової грамотності. Проте подальший розвиток цифрових технологій та методик навчання створює перспективи для подолання цих перешкод і вдосконалення освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Морзе Н., Вембер В., Гладун М. 3d-картування цифрової компетентності в системі освіти України. Модернізація освіти в цифровому вимірі: монографія / за наук. ред. Н. Морзе, О. Буйницької. Київ : Вид-во ун-ту ім. Б. Грінченка, 2021. 300 с.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.
3. Рамка цифрової компетентності громадян України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf.

Науковий керівник: Стрельбицька С. М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Oksana Kononenko

Applicant for the second (master's) level of higher education

Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

THE DIGITAL COMPETENCE OF THE ATTENDANTS INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN SCIENTIFIC LITERATURE

Keywords: competence, digital competence, digital literacy, ICT.

Кузьмінчук Микола Вікторович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Житомирський Державний Університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ PHP В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Ключові слова: PHP, обдаровані учні, MySQL, PhpStorm.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій важливим є не лише сприйняття нових концепцій, але й практичне їх засвоєння. Навчання програмуванню має значну практичну складову.

Однією з мов програмування, що має велике значення у веб-розробці, є PHP. PHP (Hypertext Preprocessor) [9] – це широко використовувана мова для розробки веб-застосунків. Більше ніж 75% веб-сайтів використовують PHP, зокрема такі популярні платформи, як WordPress, Facebook і Wikipedia[6]. Однак у загальноосвітніх навчальних закладах ця мова програмування часто залишається поза увагою, оскільки акцент робиться на таких мовах, як Python або JavaScript, чи HTML. Це визначає доцільність інтеграції PHP в освітні програми.[1]

Вивчення PHP дозволить школярам оволодіти фундаментальними навичками у сфері веб-розробки. Крім того, PHP є прекрасним інструментом для навчання базових концепцій серверної логіки, взаємодії з базами даних та побудови динамічних веб-додатків.

Отже, **темою даної публікації** є особливості навчання php в загальноосвітніх навчальних закладах.

Метою публікації є обґрунтування актуальності вивчення PHP у загальноосвітніх навчальних закладах, а також розгляд можливих підходів до інтеграції цієї мови в навчальний процес.

Завданням дослідження є розглянути можливість і особливості вивчення PHP у загальноосвітніх навчальних закладах, підібрати відповідне програмне забезпечення, розглянути плюси які принесе робота з цим програмним забезпеченням, розглянути особливості роботи в мові програмування PHP.

Одним з ефективних підходів для впровадження PHP у навчальний процес є навчання цієї мови програмування після завершення модуля з веб-дизайну, що включає HTML та CSS. Цей підхід дозволить учням поступово переходити від статичних веб-сторінок до динамічних, що значно розширить їхні технічні можливості та поглибить розуміння веб-технологій[2].

Учнів, які засвоїли основи HTML та CSS і можуть швидко адаптуватися до роботи з серверною логікою, яку пропонує PHP. Використовуючи PHP, вони розширюватимуть функціональність своїх веб-сайтів, інтегруватимуть бази даних, реалізовуватимуть форми зворотного зв'язку та створюватимуть повноцінні веб-додатки. Учні успішно засвоївши PHP підготуються до вивчення інших серверних мов програмування Python, Ruby або Node.js.

Для кращих учнів, які швидко опановують нові знання та прагнуть до більш складних завдань, робота зі статичними веб-сторінками, створеними за допомогою лише HTML та CSS, може виявитися недостатньо цікавою. Вони шукають як вдосконалити свої проекти, зробити їх більш інтерактивними, функціональними та схожими на реальні сучасні веб-сайти. Саме PHP дозволяє зробити це. Крім того, PHP дає учням можливість краще зрозуміти, як функціонують сучасні веб-додатки. Використовуючи PHP, вони можуть створювати власні проекти, що відображають практичні потреби і виклики, з якими стикаються професійні розробники. Це може включати роботу з базами даних, створення користувацьких інтерфейсів та взаємодію з іншими веб-сервісами.

Для ефективного вивчення PHP необхідне відповідне програмне забезпечення, яке забезпечить учням комфортну роботу з кодом та дасть змогу розгорнути локальний сервер для тестування їхніх веб-додатків. Один з інструментів **PhpStorm** [10]. Це потужне середовище розробки (IDE), яке надає все необхідне для створення та налагодження PHP-коду. Важливо зазначити, що PhpStorm безкоштовний для учнів та студентів. Цей інструмент не лише підтримує роботу з PHP, але й забезпечує інтеграцію з HTML, CSS та JavaScript, що дозволяє учням працювати над комплексними проектами в одному середовищі. Крім того, PhpStorm має зручний інтерфейс і пропонує такі функції, як автозавершення коду, налагодження та управління проектами, що значно полегшує процес навчання і розробки.

Для локального розгортання серверної частини, знадобиться програмне забезпечення, яке дозволяє створити веб-сервер прямо на своєму комп'ютері. У цьому контексті корисним є **Open Server** [8]. Open Server об'єднує в собі всі необхідні компоненти для розгортання повноцінного веб-сервера: Apache [7] або Nginx як сервер, MySQL для роботи з базами даних та сам PHP для виконання серверної логіки. Це програмне забезпечення є зручним у використанні та не вимагає складних налаштувань, що дозволяє учням зосередитися на програмуванні, а не на технічних аспектах налаштування середовища.

Таким чином, поєднання PhpStorm та Open Server створює повноцінне навчальне середовище, яке дозволяє учням ефективно писати, тестувати та налагоджувати свої PHP-додатки. Таке середовище підготовлене для реалізації проектів будь-якої складності – від простих сайтів до складних веб-додатків, що робить його доцільним вибором для вивчення веб-розробки в загальноосвітніх навчальних закладах.

Важливою складовою розробки є робота з базами даних. У цьому контексті пропонується використовувати **MySQL**, одну з найпопулярніших систем управління базами даних (СУБД). MySQL дозволяє працювати з реляційними базами даних, що відкриває можливість інтеграції в проєкти таких функцій, як реєстрація користувачів, коментарі, каталоги товарів тощо. Вивчення MySQL дасть учням фундаментальні знання з роботи з даними та дозволить створювати динамічні веб-сайти з інтегрованими базами даних[3].

Для полегшення роботи з базами даних пропонується використовувати **MySQL Workbench** – графічний редактор, який значно спрощує управління базами даних. MySQL Workbench дозволяє виконувати ті самі операції, що й у консолі, але через зручний інтерфейс, що допомагає швидше освоїти роботу з базами даних, візуалізувати структуру таблиць і швидко виконувати запити. Використання цього інструменту дасть змогу учням більше уваги приділяти створенню складних проєктів, не відволікаючись на складні для початківців деталі [4].

Проте, попри зручність Workbench, актуально ознайомити учнів із базовими принципами роботи через **консоль команд**. Це допоможе зрозуміти, взаємодію з базами даних на більш глибокому рівні, підготує учнів до роботи у професійних середовищах, де консоль залишається важливим інструментом для розробників. Опанування консолі дозволить учням виконувати операції зі створення, редагування та управління базами даних без графічних інтерфейсів, що підвищить їхню технічну обізнаність[5].

Таким чином, використання MySQL Workbench та консолі для роботи з MySQL дозволить учням швидко та ефективно опанувати бази даних, а також підготує їх до більш складних викликів, що стосуються створення повноцінних динамічних веб-додатків з використанням PHP.

Висновки: Вивчення PHP у загальноосвітніх закладах забезпечує значний розвиток учнів, особливо обдарованих, які вже освоїли HTML і CSS. Інтеграція PHP після цих технологій дозволяє учням створювати динамічні веб-додатки та глибше розуміти веб-технології.

Використання PhpStorm і MySQL Workbench надає зручні інструменти для написання коду і роботи з базами даних. PhpStorm забезпечує можливості для розробки PHP-коду, а MySQL Workbench спрощує управління базами даних з графічним інтерфейсом.

Освоєння MySQL та основ роботи з консоллю допомагає створювати функціональні веб-. Розуміння організації коду та роботи з великою кількістю файлів навчає управління проєктами та структуруванню коду, що є важливим для майбутньої кар'єри.

Таким чином, впровадження PHP у навчальний процес забезпечує міцний фундамент для розвитку навичок веб-розробки та підготовки до професійних викликів.

Список використаних джерел

1. Dougherty, M. PHP Programming with MySQL: The Web Technologies Series. Apress, 2022.
2. Freeman, A., Robson, E. Head First PHP & MySQL. O'Reilly Media, 2020.
3. MySQL Documentation. MySQL Reference Manual. Oracle Corporation. URL: <https://dev.mysql.com/doc/> (дата звернення: 14.09.2024).
4. Roberts, M. Building Dynamic Websites with PHP & MySQL. Packt Publishing, 2021.
5. Tanenbaum, A. S. Modern Operating Systems. Pearson, 2020.
6. Вікіпедія : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/PHP> (дата звернення: 14.09.2024).
7. Офіційна сторінка Apache : веб-сайт. URL: <https://httpd.apache.org> (дата звернення: 14.09.2024).
8. Офіційна сторінка OpenServer : веб-сайт. URL: <https://ospanel.io> (дата звернення: 14.09.2024).
9. Офіційна сторінка PHP : веб-сайт. URL: <https://www.php.net> (дата звернення: 14.09.2024).
10. Офіційна сторінка PhpStorm : веб-сайт. URL: <https://www.jetbrains.com/phpstorm> (дата звернення: 14.09.2024).

Науковий керівник: Шевчук Петро Георгійович, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри «Комп'ютерних наук та інформаційних технологій» Житомирського Державного університету ім. І.Я. Франка.

Mykola Kuzminchuk

Applicant for the second (master's) level of higher education
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine

FEATURES OF PHP LEARNING IN SECONDARY SCHOOLS

Keywords: PHP, gifted students, MySQL, PhpStorm.

Лях Наталія Григорівна

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
ступеня доктора філософії

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-2669-3101>

https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=new_profile&hl=uk

**ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Ключові слова: формування патріотичних цінностей, цифрове освітнє середовище, цифрові інструменти.

Після здобуття Незалежності України розпочався процес реформування національної системи освіти, одним із завдань якої стало формування патріотичних почуттів у молоді. Так, у статті 6 Закону України «Про освіту» серед основ державної освітньої політики та принципів освітньої діяльності визначено виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурної спадщини та традицій [4].

З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну у лютому 2022 року національно-патріотичне виховання набуло нового значення і стало пріоритетним завданням системи освіти. Разом з тим, у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти виділено ключові напрями виховання: громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне. У Концепції зазначається, що робота має бути спрямована на зміцнення національно-патріотичного виховання, з акцентом на формування нового українця, який діє відповідно до національних та європейських цінностей [3].

Наслідком пандемії COVID-19 та повномасштабної військової агресії з боку РФ стало те, що заклади загальної середньої освіти вимушено перейшли на дистанційну та онлайн форму навчання. Відтак, вважаємо, що сьогодні дослідження цифрового освітнього середовища досі залишається актуальним і важливим. Разом з тим, згідно з законом України «Про освіту» освітній процес неможливий без виховного компонента. Отже, з одного боку існують пріоритетні завдання з формування національно-патріотичних цінностей у здобувачів загальної середньої освіти, з іншого – формування цих цінностей за допомогою цифрових інструментів.

Значну увагу дослідженню проблеми виховання в цифровому освітньому середовищі присвячено праці Л. Канішевської та О. Кравченко. Група дослідників (І. Бех, В. Кремень, С. Сисоєва, та ін.) розробили Концепцію виховання дітей та молоді в цифровому просторі, що визначає соціальні виклики та стратегії виховання молодого покоління в умовах цифрової реальності. Основна мета Концепції – визначити принципи виховання в цифровому просторі та об'єднати зусилля держави, освіти, сім'ї для створення безпечного середовища для розвитку дитини. Концепція спирається на закони України, рекомендації Ради Європи та міжнародні стандарти, а також узгоджується з ключовими стратегічними документами, як «Нова українська школа» і Національна економічна стратегія до 2030 року [1].

Разом з тим, сьогодні все більше у наукових колах зростає інтерес до національно-патріотичного виховання в цифровому середовищі, що підтверджується його обговоренням на науково-практичних конференціях.

З метою вивчення проблематики організації роботи з національно-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти та використання цифрових інструментів у виховній, ми провели опитування серед

учителів закладів загальної середньої освіти. Всього взяло участь в даному опитуванні 246 респондентів з різних областей України, зокрема Донецької, Київської, Луганської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Харківської.

За результатами опитування, можемо зробити висновок, що більшість респондентів (93,1%) розуміють, що формування національно-патріотичних цінностей має відбуватися під час будь-якого уроку, а не лише в позаурочний час або на уроках української мови та літератури, історії України, громадянської освіти та захисту України. З відповідей освітян є очевидним, що на тлі агресії з боку РФ посилена робота з національно-патріотичного виховання. Так, майже кожного уроку в виховній меті уроку більшість з опитаних респондентів (63,8%) ставить завдання з формування національно-патріотичних цінностей. У позаурочній роботі третина серед опитаних класних керівників планує заходи з національно-патріотичного виховання щотижня, а майже 50 % один два рази на місяць.

Аналіз відповідей на питання: «Які цифрові інструменти найчастіше використовуєте під час виховної роботи? Перелічіть, будь ласка, максимально всі інструменти діджитал, за допомогою яких Ви створюєте контент» дає підставу зробити висновок, що вчителі використовують різноманітні інструменти, але разом дуже обмежену кількість. Здебільшого це: інструменти для онлайн дзвінків (ZOOM, Google Meet); інструменти мультимодального виробництва, а саме презентації (MS PowerPoint, Google Slides, Prezi); інструменти на основі зображень (Canva); інструменти для роботи з відео, а саме редагування та створення (Canva, InShot) та обміну відео (YouTube); системи управління навчання (Google Classroom); інструменти оцінювання (Kahoot, Quizlet); інструменти організації та обміну знань (Padlet). Разом з тим 67% респондентів зазначили те, що під час уроків використовують також інші, крім вказаних у відповіді на попереднє питання, цифрові інструменти.

Велика кількість учителів, які взяли участь в опитуванні (92,3%), зазначили про своє бажання опанувати нові цифрові ресурси для створення якісного контенту з національно-патріотичного виховання з метою формування національно-патріотичних цінностей та виховної роботи в цілому.

Таким чином можемо зробити висновок, що в освітян є запит на методичний супровід для формування та розвитку національно-патріотичних цінностей підлітків у цифровому освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / В. Кремінь та ін. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1-30. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206> (дата звернення: 16.05.2024).
2. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи : інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf> (дата звернення: 03.01.2024).

3. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : Наказ від 06.06.2022 р. № 527. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641> (дата звернення: 26.01.2024).
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 26.01.2024).

Науковий керівник: Стрельбицька С. М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Natalia Lyakh

Applicant for higher education of the third (educational and scientific) level
of the degree of Doctor of Philosophy
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**EDUCATION OF PATRIOTIC VALUES OF GENERAL SECONDARY
EDUCATION STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT
AS A PEDAGOGICAL PROBLEM**

Keywords: formation of patriotic values, digital educational environment, digital tools.

Мовчан Володимир Анатолійович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**ВПЛИВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА ЇХ УСПІШНІСТЬ В ШКОЛІ:
КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ**

Ключові слова: самостійна діяльність, статистичні методи, коефіцієнт кореляції.

Проблема розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів є одним із ключових напрямків наукового дослідження в педагогічній науці. Цими питаннями займаються багато вчених як в Україні, так і у світі. Проводиться аналіз сучасного

стану розвитку самостійної пізнавальної діяльності, робляться пропозиції щодо заохочення учнів самостійно займись пізнавальною діяльністю. Це може бути і написання рефератів, і опрацювання тем, і підготовка до ігор («Що, де, коли» або «Брейн-Ринг»).

В нашому науковому дослідженні ми спробували на статистичній основі винайти рівень впливу того чи іншого фактору на успішність у школі.

При дослідженні поставленої задачі ми повинні врахувати такі фактори:

- Важко визначити рівень самостійної пізнавальної діяльності учнів – існує проблема с критеріями оцінювання такого фактору.
- В деяких видах самостійної пізнавальної діяльності існує проблема академічної не доброчесності – наприклад при написанні реферату або підготовки доповіді.
- Цілеспрямованість дітей у занятті якимось видом (музична школа, шаховий гурток) – ці діти, якщо вони займаються на високому рівні, мають велику ступінь самостійної діяльності, але вона стосується тільки цього напрямлення. На загальні оцінки по школі вона часто не має впливу.
- Дуже часто буває, що учень зацікавлений у тому чи іншому предметі і на інших предметах «нудьгує».
- Лінощі у письмі – сучасні діти «комп'ютеризовані», все добре роблять у вигляді тестів або завдань на комп'ютері, але лінуються або зовсім не вміють писати в зошиті, часто при письмі помиляються, мають поганий почерк і тому не завжди розуміють, що написали, не вміють писати швидко. Це теж, при можливій загальній великій самостійній роботі, негативно впливає на загальний рівень оцінок у школі.
- Анкетування дітей часто дає неправдиві результати – це і спроба «прикрасити» відповіді, і «насолити» тому чи іншому викладачу.

Звичайно, це не всі проблеми, з якими можуть зіткнутись дослідники цього питання. Адже дані, які наукові робітники отримують для подальших досліджень, повинні максимально відповідати дійсності.

Базою досліджень був сьомий клас Долинського ЗЗСО Саратської територіальної громади Білгород-Дністровського району Одеської області. Це клас є одним з найбільших у школі (15 учнів), які вчать за концепцією НУШ та є підлітками. З них вісім учнів мають середній рівень, чотири – достатній та 3 – високий. Тобто вибірка є відповідною до нормального розподілення Гаусса-Лапласа.

Першим способом було анкетування учнів. Питання були розроблені за принципом надання більш правдивої відповіді на них: Чи робите Ви всі домашні завдання? Чи робите Ви завдання окрім завданих вчителем? Чи читаете Ви книжки, окрім заданих вчителем? Чи шукаєте Ви щось в Інтернеті не по уроках? Чи любите Ви займатись у школі? Чи подобається Вам математика (українська мова, історія, географія, мистецтво)? Учні повинні бути надати відповіді у балах, де 1 – ніколи, 5 – завжди.

Питання повинні були виявити схильність учнів до самостійної роботи, схильність до навчання у школі.

Навіть в отриманих результатах можна було спостерігати неправдиві відповіді учнів. Наступним етапом було визначення середньої арифметичної балів по кожному учневі та зіставлення їх з середнім балом за 6 клас.

Кореляційно-регресійний ми робили за формулами рівняння регресії та коефіцієнту кореляції [1.229-244]:

$$a = \frac{\sum y \sum x^2 - \sum yx \sum x}{n \sum x^2 - \sum x \sum x} \quad \text{параметр початкового рівня};$$

$$b = \frac{n \sum yx - \sum y \sum x}{n \sum x^2 - \sum x \sum x} \quad \text{- параметр зміни показника } y;$$

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \sum y}{n}}{\sqrt{(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}) \cdot (\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n})}} \quad \text{- коефіцієнт лінійної кореляції};$$

r^2 - коефіцієнт детермінації.

Аналіз показав високий вплив балів за анкети на загальну успішність учнів. Так, рівняння кореляції має вигляд $y = -3,68 + 2,885 \cdot x$. коефіцієнт кореляції складає 0,963, що говорить о суттєвому впливі обраного показника на успішність учнів. Коефіцієнт детермінації складає 0,928.

Але одержані результати не мають великого наукового значення, адже початкова інформація не завжди правдива. Так, максимальний бал за 6 клас складає 10,71, а вирівняний максимальний бал згідно з кореляційним аналізом складає 8,72, що говорить о невідповідності отриманих результатів поставленій задачі.

Другим способом, яким ми спробували виявити вплив самостійної пізнавальної діяльності на успішність учнів, це результати техніки читання. В 7 класі більшість дітей вже починають читати мовчки, але водночас, ті, хто самостійно працює, читають дуже багато, що суттєвим чином впливає на загальну техніку читання. Звичайно, техніка читання має вплив на загальну успішність (про це знають майже всі вчителі), то тим і цікавіше було отримати результати дослідження і проаналізувати їх.

Формула середнього балу учнів складає $y = 3,332 + 0,062 \cdot x$, де 3,332 – це початкова оцінка (умовна оцінка, коли учень читає 1 слово за хвилину), а 0,062 показує, на скільки балів середня оцінка зростає при збільшенні техніки читання на одиницю. Коефіцієнт кореляції складає 0,974, що вказує на високий вплив техніки читання на успішність. Коефіцієнт детермінації складає 0,949, що є дуже великим і означає, що на 97,4% середня оцінка залежить від техніки читання і тільки на 2,6% вона залежить від інших неврахованих факторів.

Звичайно, над проблемою виявлення залежності рівня самостійної пізнавальної діяльності учнів і загальною успішністю у школі ще потребує величезних наукових досліджень. Потрібно чітко визначити критерії дослідження

питання самостійної пізнавальної діяльності, а вже потім застосовувати статистичні методи досліджень, головним з яких є саме кореляційно-регресійний аналіз.

Список використаних джерел

1. Статистика. Навчальний посібник за редакцією О.В. Равнеєвої. Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019, 389 с. веб-сайт. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/24523/1/2019%20-%20Paєвнє%20O%20B.pdf> (дата звернення: 12.09.2024).

Науковий керівник: Ягоднікова В. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Volodumur Movchan

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

THE INFLUENCE OF PUPILS' INDEPENDENT WORK ON THEIR SCHOOL PERFORMANCE: A CORRELATION AND REGRESSION ANALYSIS

Keywords: independent activity, statistical methods, correlation coefficient.

Ткач Інна Володимирівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Ключові слова: геоінформаційні системи, інформаційні технології, дослідницька діяльність.

Сучасні вимоги до праці передбачають необхідність для молодого покоління ефективно управляти ресурсами, володіти сучасними методами обробки та аналізу просторової інформації, а також оперативно вирішувати завдання, пов'язані з управлінням, оцінкою та контролем динамічних процесів. Інформаційні технології (ІТ) суттєво модернізують традиційні підходи в роботі географів, істориків, археологів, біологів та екологів у процесі створення картографічних матеріалів та їх аналізу. Сьогодні основна географічна інформація представлена в цифровому форматі, що замінює паперові карти. Важливим інструментом у цій сфері є геоінформаційні системи (ГІС), які забезпечують високу наочність та інтерактивність відображення різномірних даних у формі електронних карт. Завдяки ГІС, картографічні матеріали можуть бути доповнені звітними

документами, тривимірними моделями, графіками, таблицями, діаграмами, фотографіями та іншими мультимедійними елементами.

ГІС активно вивчаються в закладах освіти різних рівнів – школах, коледжах та університетах багатьох країн світу. У контексті зростання попиту на висококваліфікованих спеціалістів для економіки XXI століття, кількість фахівців, що володіють навичками роботи з ГІС, на глобальному ринку праці постійно збільшується.

Використання ГІС у науково-дослідницькій діяльності учнів старших класів і студентів потребує наявності сучасної технічної бази та підготовки нового покоління педагогів, які матимуть компетентність у викладанні основ ГІС. У період переходу суспільства до постіндустріальної стадії розвитку дедалі більше уваги приділяється якості освіти, що характеризується трансдисциплінарним підходом і широким впровадженням інформаційних технологій як важливої складової сучасної науки та навчання обдарованої молоді. Україна також спрямовує свої ресурси на розвиток і зміцнення освітньої та наукової сфер.

У нашому дослідженні учні розглядаються як ключові суб'єкти науково-дослідницької діяльності, для яких створюються умови для розвитку їхніх здібностей і творчого потенціалу. Особистісно орієнтований підхід до дослідницької діяльності передбачає індивідуалізацію навчання та застосування завдань різного рівня складності, що відповідають інтересам і можливостям кожного.

У межах нашого дослідження поняття «дослідницька діяльність» визначається як процес пошуку шляхів розв'язання проблеми з невідомим результатом, що включає відповідні етапи наукової роботи. Ми використовуємо визначення дослідницької діяльності, розроблене О. І. Анісімовою [1, с. 15].

Аналіз досвіду організації дослідницької діяльності українських та закордонних науковців, дозволяє виокремити три ключові умови її ефективності: наявність добровільного бажання виконувати дослідження, фактична можливість його реалізації, а також задоволення від результатів власної роботи.

На цей час українські заклади освіти та школи закордонних країн стикаються з подібними проблемами під час впровадження основ геоінформаційних систем (ГІС) у навчальний процес, серед яких:

- відсутність програмного забезпечення ГІС, адаптованого до рідної мови учнів;
- невідповідність навчальних матеріалів з ГІС шкільним програмам;
- відсутність або невідповідність навчальних баз даних (гео-порталів) принципу краєзнавства;
- недостатній рівень технічного забезпечення в школах;
- відсутність досвіду викладання ГІС у вчителів;
- недостатня підтримка з боку державної влади як на законодавчому, так і на фінансовому рівнях.

Формування готовності до впровадження геоінформаційних систем у закладах освіти сприятиме засвоєнню як учнями та студентами, так і вчителями,

основ геоінформаційних технологій. Це дозволить розвивати їхні екологічні та геоінформаційні компетентності, що є важливим для майбутньої професійної діяльності. Крім того, такі навички сприятимуть покращенню якості освітнього процесу та підготовці учнів до вимог сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Анісімова О. І. Деякі аспекти та особливості науково-дослідної діяльності як освітньої технології. *Батьківщина*. 2001. № 7. С. 12–18.

Науковий керівник: Муковіз О. П., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Inna Tsch

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

APPLICATION OF GEOINFORMATION SYSTEMS IN THE RESEARCH ACTIVITIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Keywords: geoinformation systems, information technologies, research activity.

Торкіна Катерина Максимівна

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
ступеня доктора філософії (поза аспірантурою),
завідувач відділу освітньо-наукової підготовки
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-3386-5364>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=UqVTQTUAAAAJ&hl=uk&authuser=1>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: тренінг, командна взаємодія.

Сучасний світ вимагає не лише знань, а й умінь працювати в команді, оскільки в умовах інтенсивного розвитку життєдіяльності людини, на демократичних засадах актуалізується проблема командної взаємодії. Розвиток навичок командної взаємодії у підлітків є важливим аспектом їхнього соціального та особистісного розвитку. У цьому контексті тренінгові технології стають ефективним інструментом навчання та розвитку таких навичок.

Командна робота є основою успішного функціонування в будь-якій соціальній групі. У підлітковому віці формуються соціальні зв'язки та вчаться

взаємодіяти з однолітками та дорослими. Вміння працювати в команді допомагає їм адаптуватися до мінливого соціального середовища, знижує тривожність, підвищує впевненість у собі, забезпечує ефективну комунікацію, що робить цю тему надзвичайно актуальною.

Робота в команді сприяє розвитку таких соціальних навичок, як емпатія, толерантність і вміння конструктивно спілкуватися. Підлітки, які беруть участь у групових проєктах і заходах, вчаться брати до уваги думки та почуття інших, що допомагає формувати їхню соціальну відповідальність. Ці навички важливі не лише для успішного навчання, а й для побудови здорових стосунків у майбутньому. Тому використання ефективних форм, методів і технологій навчання і виховання формування навичок командної взаємодії є надзвичайно важливим.

Як свідчать наукові джерела і педагогічна практика однією з ефективних технологій навчання і виховання визнана тренінгова.

Тренінг (від англ. to tren), означає – тренування, а також спеціальний тренувальний режим [1]. Тренінг – це систематичне набуття знань, умінь, навичок і атитюдів, спрямоване на покращення виконання діяльності у певній галузі [2]. Тренінги можуть бути використані у різних сферах, включаючи професійний розвиток, психологічну підтримку, освітні програми тощо. Основна мета тренінгу є забезпечення учасників інструментами, знаннями, вміннями, навичками які вони можуть застосовувати на практиці. Тренінги є ефективним методом навчання, оскільки вони забезпечують інтерактивність та активну участь підлітків в освітньому процесі. Завдяки тренінговим технологіям, учасники можуть практикувати свої навички в реальних ситуаціях, отримуючи зворотний зв'язок та коригуючи свою поведінку. Це дозволяє їм не лише засвоювати нові знання, але й формувати навички, які будуть корисні в майбутньому. Формування навичок командної взаємодії підлітків через тренінгові технології є важливим етапом у їхньому соціальному та особистісному розвитку. Ці навички допоможуть їм адаптуватися до сучасних вимог суспільства, сприятимуть успішному функціонуванню в колективі та формуванню здорових стосунків.

Аналіз наукової та фахової літератури засвідчує, що зазвичай основними методами тренінгових технологій:

1. Метод рольових ігор дозволяє підліткам перевтілюватися у різні соціальні ролі, що сприяє розвитку емпатії та розуміння різних поглядів.
2. Метод групових дискусій є обговоренням різних тем у групі та сприяє розвитку комунікативних навичок та умінь аргументувати свою позицію.
3. Метод командних ігор дає змогу виконувати спільну роботу над ситуаціями та допомагає розвивати лідерські якості, відповідальність і вміння планувати.
4. Метод зворотного зв'язка допомагає підліткам усвідомити свої сильні та слабкі сторони, що є важливим для їхнього розвитку.

Використання тренінгових технологій в освітньому процесі забезпечує активну участь підлітків, що робить навчання цікавим і ефективним. Завдяки цьому, підлітки не лише засвоюють теоретичні знання, але й набувають практичних навичок, які допомагають їм краще розуміти себе та інших, а також ефективно

працювати в команді. Таким чином, застосування тренінгових технологій забезпечить ефективне формування у підлітків навичок командної взаємодії, що сприяє їхній успішній соціалізації та адаптації в різних життєвих ситуаціях. Це також формує фундамент для подальшого професійного та особистісного зростання, що є ключовим для їхнього майбутнього успіху.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
2. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Сучасні тренінгові технології розвитку особистості в освіті. Київ. 2022. 184 с.

Науковий керівник: Ягоднікова В. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Kateryna Torkina

Applicant for higher education of the third (educational and scientific) level
Doctor of Philosophy degree (outside postgraduate studies),
Head of the Department of Educational and Scientific Training Management
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

FORMATION OF TEAMWORK SKILLS OF ADOLESCENTS BY MEANS OF TRAINING TECHNOLOGIES

Keywords: training, team interaction.

Фоменко Владислав Олександрович

здобувач освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

РЕСУРСИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ АСЕРТИВНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: асертивність, учні, соціально-емоційне навчання, асертивна поведінка, конфлікт.

Сучасна освітня парадигма звертає зростаючу увагу на значення розвитку соціально-емоційних навичок як фундаментальної складової гармонійного розвитку особистості. Учні, які ефективно володіють навичками комунікації, здатні управляти своїми емоціями, конструктивно розв'язувати конфлікти, розуміти і використовувати свої сильні сторони, мають здатність опиратися на власні

внутрішні ресурси та захищати свої інтереси, дотримуючись моральних норм. Такі діти мають великі перспективи для успіху і здатні зробити важливий вклад у формування свідомого суспільства майбутнього.

Реформа «Нова українська школа» передбачає широке впровадження компетентнісного підходу в організації освітнього процесу. Це передбачає спрямованість не тільки на набуття знань, а й на розвиток ключових компетентностей, що, зокрема, стосуються соціальної взаємодії, акцентуючи на важливості демократії, справедливості та рівності. Освіта створює умови для розвитку важливих життєвих навичок, що дозволяє стати впевненими у власних правах та можливостях. Важливе місце в цьому підході займають так звані «м'які» навички, які включають саморегуляцію, емоційну стійкість, комунікативні здібності та вміння адаптуватися до змін. Ефективне володіння цими навичками дозволяє особистості успішно функціонувати в соціумі, реагувати на виклики та розв'язувати складні життєві задачі. Значний акцент робиться на підтримці цілеспрямованого розвитку цих навичок серед молоді, щоб вони могли стати активними учасниками власного життя, здатними ставити та досягати цілей, критично мислити та відновлюватись після випробувань.

Асертивність, як одна з ключових соціально-емоційних навичок, відіграє важливу роль у збереженні психологічного здоров'я та соціальній адаптації учнів. Вона дозволяє ефективно формулювати та висловлювати свої думки та почуття, вирішувати конфлікти, а також захищати власні права і потреби без порушення прав інших. Асертивність допомагає учням ефективно комунікувати та встановлювати здорові межі у взаєминах. Розвиток асертивності серед учнів середньої школи є актуальною та необхідною задачею.

Асертивність – здатність особистості впевнено та послідовно відстоювати власні думки, дотримуючись поваги до прав інших. Ця здатність передбачає чесне висловлювання своїх почуттів, потреб і позицій, без агресії або маніпуляцій, з урахуванням почуттів співрозмовника. Згідно з дослідженнями відомих психологів, таких як А. Адлер, А. Бандура та інші, асертивність сприяє балансу у міжособистісних відносинах, дозволяючи особистості відстоювати власні права, при цьому не порушуючи права інших. Це вміння дозволяє здійснювати відповідальний вибір у комунікативному просторі, стверджуючи себе як активного учасника комунікації, що відіграє ключову роль у формуванні особистісних якостей, як-от незалежність, самовпевненість та мотивація до досягнення успіхів [3].

За дослідженнями Шамієвої В. А., асертивність складається із трьох основних складових: афективної, когнітивно-сислової та поведінкової. Когнітивно-сислова складова включає здатність адекватно оцінювати ситуації, ефективно маневрувати у проблемних обставинах, а також розуміння власної ідентичності в контексті особистих життєвих цінностей і значень. Афективна складова асертивності включає самовпевненість, прийняття інших та довіру до себе. Поведінкова складова проявляється через відповідальність, незалежність, наполегливість, конструктивну агресію і готовність до ризику [1].

Соціально-емоційне навчання (СЕН) в школах може бути ефективним способом розвитку асертивності. Цей підхід включає навчання, спрямоване на розвиток самосвідомості, саморегуляції, соціальної свідомості, навичок побудови стосунків та відповідального прийняття рішень.

Підлітковий період відіграє ключову роль у розвитку особистості, коли молода людина вчиться формулювати та виконувати завдання особистісного розвитку, займати позицію активного суб'єкта власного життя. У підлітковому віці формуються здібності до саморозвитку, коли підлітки спонтанно, але свідомо починають експериментувати в соціально-психологічних ситуаціях. Вони ставлять себе в центр цих досліджень, що стають основою для вирішення завдань самоідентифікації та взаєморозуміння. Такі експерименти часто відбуваються у взаємодії з батьками, вчителями та ровесниками, що сприяє глибшому розумінню себе. Основне завдання суспільства через освіту полягає у тому, щоб допомогти підліткам засвоїти та усвідомити суспільні цінності [2, с. 266-267].

За словами Н. М. Подоляк, розвиток асертивності в підлітків відіграє значну роль у їх адаптації до освітнього середовища. Асертивність сприяє полегшенню процесу соціалізації молоді, позитивно впливаючи на їхню самоактуалізацію та самореалізацію. Це дозволяє підліткам більш впевнено взаємодіяти у соціальних ситуаціях і успішно здійснювати особистісний розвиток в освітньому процесі [4].

Для вивчення асертивності фахівці застосовують різноманітні методики. Серед них варто виділити «Діагностику рівня асертивності» за Каппоні та Новаком (1994), тест асертивності від Ратуса (1973), та інвентар асертивності, створений Альберті та Еммонсом (1970, 2017). Водночас автори цих методів не закликають сліпо дотримуватися стандартизації, а радять орієнтуватися на процеси рефлексії та аналізу асертивної взаємодії, враховуючи такі аспекти, як конкретні ситуації, особисте ставлення, поведінка та потенційні перешкоди. Такий підхід був реалізований співробітниками лабораторії психології обдарованості у створенні методик, які включають «Профіль ціннісної свідомості обдарованої особистості» (Музика О. Л., 2019), «Профіль професійної самоефективності студентів» (Музика О. О., 2020) та «Життєві перспективи» (Корольов Д. К., 2023).

Відомі тести на асертивність, такі як тест Рета або Стенлі Рахмана, також можуть бути використані для первинної та кінцевої оцінки рівня асертивності учнів. Ці тести дозволяють оцінити як здатність учнів стверджувати власні права, так і їхню здатність відстоювати власну думку без агресії. Важливо адаптувати інструкції та приклади запитань так, щоб вони були релевантні для вікової категорії 15-16 років та специфіки шкільного середовища.

Результати тестів мають важливе значення для визначення ступеня асертивності учнів, що дозволяє адаптувати підходи в педагогічній роботі, спрямовані на розвиток комунікативних навичок і соціальної взаємодії у шкільному середовищі. Вчителям та шкільним психологам це дає можливість зорієнтуватися на потреби кожного учня, сприяючи їх особистісному розвитку та соціальній адаптації.

Для розвитку асертивності учнів за допомогою соціально-емоційного навчання було розроблено програму занять, яка містить різноманітні активності, що впроваджено в освітньому процесі середньої школи.

Процес реалізації програми містив детально сплановані заняття, інтерактивні методики, рольові ігри, групові дискусії та активне залучення вчителів та батьків, сприяло глибшому розумінню та інтеграції навчального матеріалу. Досвід реалізації програми свідчить про те, що систематичне впровадження занять з соціально-емоційного навчання сприяє не тільки розвитку асертивності, але й загальному психологічному добробуту учнів. Учні стали більш впевненими в собі, їх здатність до саморегуляції та управління конфліктними ситуаціями значно покращилася.

Список використаних джерел

1. Герасіна С. В. Асертивна поведінка як передумова формування почуття власної гідності та самоповаги студентської молоді. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць. К.: ПНУ імені Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г.С.Костюка. Вип. 10, 2010. С.139–149.
2. Дзюбка Л. В. Вирішення психологічних проблем переходу школярів з початкової до середньої освітньої ланки відповідно до вимог нових державних стандартів базової середньої освіти. Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі: Колективна монографія / за редакцією Максименка С.Д. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. С. 265-279. URL: https://lib.iitta.gov.ua/1942/11/Максименко_871.pdf.
3. Мойсеєнко В.В. Аналіз наукових підходів до дослідження поняття «асертивність». Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки. 2017. Вип. 5. Т. 1. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/512907.pdf>.
4. Подоляк Н.М. Індивідуально-психологічні особливості асертивності особистості: дис...канд. психол. наук: 19.00.01. Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2014. 200 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
6. Alberti, R.E., Emmons, M.L. (2017). Your Perfect Right: Assertiveness and Equality in Your Life and Relationships (10th ed.). Oakland, CA: Impact Publishers/New Harbinger Publications.
7. Capponi V., Novák T. (1994). Asertivně do života. Praha: Grada. 157 s. 6. Muzyka, O., Muzyka, O., & Nykonchuk, N. (2023). Development of assertiveness of gifted students in difficult life situations. Sworld-Ukraine Conference Proceedings, 1(usc16-01), 139–144. <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2023-16-01-046>.

Науковий керівник: Кузнєцова О. В., кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Vladyslav Fomenko
Applicant for the second (master's) level of higher education
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING AS A TOOL FOR DEVELOPING ASSERTIVENESS AMONG MIDDLE SCHOOL STUDENTS

Keywords: assertiveness, social-emotional learning, education.

Шпирко Сніжана Сергіївна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ВИКЛИКИ ТА ТРУДНОЦІ

Ключові слова: граматична компетентність учнів, старші класи, англійська мова, методика навчання.

Сучасне суспільство прагне покращити навколишнє середовище та різні сфери життя, і освіта не є винятком. НУШ акцентує на переорієнтації процесу навчання, тобто відмові від традиційних норм, педагогічних методів і педагогічних технік, прийнятті продуктивних інновацій і появі людиноцентричних теорій на місці комунікативної прагматики. НУШ орієнтуються на використання педагогіки, основною метою якої є всебічний розвиток індивідуальних особливостей, тобто вмінь, знань, навичок, компетентностей і ставлення до діяльності. Слід також зазначити, що в освітньому процесі наголошується на мовленнєвій компетенції, яка є важливою частиною полікультурної системи навчання іноземних мов ХХІ століття [4].

Ми вважаємо, що набуття граматичної компетенції відіграє важливу роль у житті людей. Це пов'язано з тим, що в різних життєвих ситуаціях виникає потреба запросити та передати певну інформацію.

Кожна мова у світі має спеціальні лінгвістичні засоби для задоволення цих потреб. Мовні засоби поєднуються один з одним за допомогою певних закономірностей, і іноді люди можуть спілкуватися, не усвідомлюючи цього.

Технології розвитку граматичної компетентності активно впроваджуються в освітній процес, зосереджуючись на засвоєнні граматичних правил та їх практичному застосуванні у спілкуванні. Граматична компетентність у навчальному процесі включає: здатність не лише розуміти, але й формулювати думки у текстах, дотримуючись англійських мовних норм; знання граматики, що дозволяє поєднувати лексичні одиниці для створення змістовних і логічних речень; та вміння

застосовувати граматичні конструкції у мовленні для вирішення комунікативних завдань [2].

Проаналізувавши сутність граматичної компетенції, слід проаналізувати знання про шляхи набуття цієї компетенції, які можуть здійснюватися явним і неявним шляхом, тобто шляхом систематичного навчання під час вирішення різних завдань, або, навпаки, мимовільним шляхом, сутністю якого є спілкування, своєрідне інтуїтивне навчання ситуаціями. Ванівська О.М. [1] вважає, що існують певні типи знань, які взаємодіють: явні та неявні. Ці типи знань можна розділити на дві категорії: засвоєні знання та засвоєння знань.

Більшість труднощів у вивченні іноземної мови виникає через її синтаксис, морфологічні особливості та навіть історію походження. Щоб подолати ці проблеми, іноді учням доцільно вивчати граматичні системи в тісному зв'язку з першою іноземною мовою, яку вони вивчають. Такі порівняння дозволяють провести паралелі між мовами та повністю пояснити характеристики мов. Труднощі, які виникають під час вивчення іноземної мови, можна розділити на чотири категорії: словотворення та значення не однакові; слова складаються не однаково; різні числові значення; граматичні факти, яких немає в іноземних мовах порівняно з іншими мовами.

Тому ми спробуємо проаналізувати, з якими труднощами можуть зіткнутися учні в процесі вивчення іноземної мови, і дослідити, які теми та граматичні структури старшокласники мають опанувати. Для цього буде проаналізовано державні стандарти загальної середньої освіти.

Державні стандарти загальної середньої освіти – це конкретні обов'язки та вимоги, пов'язані з обов'язковими досягненнями та компетентностями учнів у процесі навчання в системі загальної середньої освіти. Вони допомагають педагогам і закладам освіти визначити обсяг навчального навантаження та специфіку змісту навчального процесу, обрати принципи організації навчального процесу, визначити змістові лінії та очікувані результати навчання за освітніми напрямами [3].

Розглянемо, яких граматичних компетентностей мають набути учні 10 класу старшої школи за програмою, затвердженою МОН. По-перше, мета цієї освітньої програми – надати учням досвід з іноземної мови та розвинути комунікативну компетенцію, щоб вони могли комфортно спілкуватися цією мовою (незалежні носії). Програма також охоплює всі аспекти мови: говоріння, письмо, читання та аудіювання мови (тобто розвиток репродуктивних і рецептивних навичок).

Змістом Програми розвитку граматичних навичок для 10 класу є виконання таких завдань: діяти в комунікативних ситуаціях відповідно до тем, затверджених у навчальній програмі; здатність розуміти автентичні тексти на слух; здатність читати та розуміти оригінальну інформацію; уміння письмово висловлювати свою думку відповідно до поставлених цілей; здатність тісно пов'язувати набуті навички з рідною мовою та іншими предметами та використовувати їх як інструмент для вивчення англійської мови; здатність використовувати низку невербальних засобів, коли це необхідно; здатність використовувати мову для задоволення власних потреб

і критично аналізувати інформацію; може без обмежень висловлювати свої думки та почуття; здатність використовувати стратегії спілкування іноземною мовою у власних цілях [3].

Отже, нова українська школа (НУШ) наголошує на переході від традиційних підходів навчання до інноваційних, зосереджуючись на загальному розвитку учнів та їхніх усних навичок. Граматична компетентність важлива для ефективної комунікації та правильного формулювання інформації, її засвоєння може бути усвідомленим або неусвідомленим. Порівняння граматичних систем різних мов допомагає подолати труднощі, що виникають через відмінності в синтаксисі та морфології. Національні стандарти середньої освіти загалом ставлять перед учнями обов'язкові завдання, зокрема розвиток комунікативної компетентності через різні види мовленнєвої діяльності, які важливі для забезпечення всебічного та продуктивного вивчення іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Ванівська О. М. Реалізація компетентнісного підходу в процесі викладання іноземної мови у вищій школі. *Науковий вісник ужгородського університету. Сер.: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 1(38). С. 71–75.
2. Головань М.С. Компетенція і компетентність: Досвід теорії, теорія досвіду. 2011. С. 224–234.
3. Міністерство освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/derzhavni-standarti>.
4. Matarese V. Collaborative research writing: developmental editing with an underlying educational vein. *Supporting research writing: roles and challenges in multilingual settings*. Oxford: Chandos. 2013. P. 221–235.

Науковий керівник: Малінка О. О., кандидат педагогічних наук, старший викладач Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Snizhana Shpyrko

Applicant for the second (master's) level of higher education
Faculty of Foreign Languages Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine

DEVELOPMENT AND FEATURES OF THE FORMATION OF GRAMMATICAL COMPETENCE OF SENIOR CLASS STUDENTS IN ENGLISH LESSONS: CHALLENGES AND DIFFICULTIES

Key words: grammatical competence of students, senior classes, English language, teaching method.

Дискусійна панель II

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: ПРОФЕСІЙНИЙ ТА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Гончарова Олена Костянтинівна

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
ступеня доктора філософії

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4584-1471>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=mPgtklgAAAAJ>

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Ключові слова: готовність вчителів, початкові класи, соціальна компетентність.

Формування соціальної компетентності молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти. Вчителі початкових класів відіграють важливу роль у цьому процесі, і тому їхня готовність до формування такої компетентності у школярів потребує особливої уваги.

Готовність до педагогічної діяльності є об'єктом наукових досліджень вітчизняних вчених, таких як О. Будник, О. Васильчук, О. Варецька, Т. Гуркова, Л. Колбіна, О. Ліннік, М. Марко, О. Муковіз, О. Муращенко, О. Рома, Ю. Руднік, Ю. Саєнко, О.Семенюк, Н. Тягло, О. Шквир та ін. Однак, питання готовності вчителів початкових класів до формування соціальної компетентності учнів залишається недостатньо вивченим та актуальним для подальших досліджень.

В енциклопедичних джерелах «готовність» трактується як стан мобілізації психофізіологічних систем, який забезпечує ефективну діяльність людини [1, 4, 6] та системна якість особистості [5], яка формується у процесі професійної підготовки, і розглядається у двох площинах: теоретичній та психологічній. Проте проведений нами теоретичний аналіз дисертаційних робіт вітчизняних науковців показав різноманітні підходи до розуміння поняття «готовність вчителя початкових класів». Кожен із підходів розкриває різні аспекти готовності вчителів до професійної діяльності, і вони взаємно доповнюються, формуючи комплексне бачення цього явища. Один із підходів розглядає готовність як *складне особистісно-професійне утворення*, що включає систему знань, умінь, навичок, мотивів, цінностей і особистісних якостей (О. Рома [11], Ю. Саєнко [13] та ін.). У другому підході готовність представлена як *особистісне структурне утворення* з

чіткою структурою компонентів, таких як мотиваційні установки, знання, навички та рефлексивні якості, які дозволяють ефективно виконувати педагогічну діяльність (О. Муращенко [10], Ю. Руднік [12] та ін.). У наступному підході готовність трактується як **результат, здатність** до оволодіння системними знаннями, навичками та розвитком професійно важливих якостей (О. Будник [2], Л. Колбіна [7] та ін.). За четвертим підходом готовність вчителів представлена як **цілісна інтегральна характеристика (якість)**, що включає мотиваційні, когнітивні, операційні та рефлексивно-корекційні компоненти (О. Варецька [3], О. Ліннік [8], О. Муковіз [9] та ін.). Такі підходи демонструють широкий спектр бачень формування готовності вчителів до професійної діяльності, відображаючи як загальні, так і специфічні аспекти підготовки педагогів. Цей аналіз допоміг уточнити поняття «готовність вчителів початкових класів до формування соціальної компетентності учнів» як комплексну характеристику особистості вчителя, що включає:

- **теоретичну готовність** (наявність систематизованих знань з педагогіки, психології та методики навчання, які дозволяють глибоко розуміти сутність соціальної компетентності та шляхи її розвитку в учнів; здатність поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, адаптуючи педагогічні стратегії до конкретних умов навчання і розвитку дітей);

- **психологічну готовність** (мотивацію та професійну орієнтованість на розвиток соціальних компетентностей у школярів; емоційну стійкість і здатність контролювати власні емоції, створюючи сприятливу атмосферу в класі для розвитку соціальних навичок у дітей; рефлексивні здібності, що допомагають аналізувати власну діяльність та коригувати підходи до навчання й взаємодії з учнями).

- **практичну готовність** (вміння застосовувати педагогічні технології та методики, спрямовані на розвиток соціальної компетентності учнів; створення середовища, що сприяє соціальній взаємодії, комунікації, розвитку емпатії та відповідальності серед дітей);

- **соціальну готовність** (навички ефективного спілкування з учнями, їхніми батьками та колегами, що важливі для успішного розвитку соціальної компетентності; здатність брати участь у соціальних проєктах та ініціативах, спрямованих на розвиток соціальних навичок у школярів).

Відтак, *готовність вчителів початкових класів до формування соціальної компетентності учнів можна розглядати як інтегративну характеристику, що поєднує теоретичні знання, психологічну підготовку, практичні вміння та соціальну активність*, необхідні для успішного розвитку соціальних навичок та адаптації дітей у суспільстві.

У сучасних вітчизняних дослідженнях готовність до професійної діяльності розглядається через призму її структурних компонентів. Нами був проведений аналіз структур готовності вчителів початкових класів у сучасних вітчизняних наукових дослідженнях щодо виявлення основних компонентів. Частотно-відсотковий розподіл використання науковцями компонентів готовності вчителів початкових класів демонструє такі показники: мотиваційний компонент - 34%, когнітивний компонент - 48%, операційно-діяльнісний - 32%, рефлексивний - 21%, специфічні компоненти (такі що зумовлені спрямованістю дослідження) –

5%. Когнітивний компонент домінує серед інших складових, і це підкреслює важливість знань для формування компетентностей школярів. Мотиваційний та діяльнісний компоненти також мають вагоме значення, оскільки саме вони забезпечують практичну реалізацію педагогічних цілей. Результати аналізу засвідчують, що дослідники зосереджують увагу на різних аспектах професійної діяльності вчителя, виділяючи значення мотиваційних, когнітивних, операційних та рефлексивних компонентів у структурі готовності до педагогічної роботи. Водночас такі специфічні компоненти, як аксіологічний та емоційно-ціннісний, зустрічаються рідко і залежать від особливостей досліджуваного аспекту готовності вчителів початкових класів.

Отже, на основі аналізу досліджень можна виділити такі ключові компоненти готовності вчителів початкових класів до формування соціальної компетентності учнів: *мотиваційно-ціннісний компонент*: орієнтує вчителів на цінності педагогічної професії та усвідомлення значення соціальної взаємодії для розвитку учнів; *когнітивний компонент*: охоплює знання про теоретичні аспекти соціальної компетентності, педагогічні технології та методики, що сприяють її формуванню; *діяльнісний компонент*: включає вміння та навички організації педагогічного процесу з акцентом на формування соціальних навичок у дітей; *особистісно-рефлексивний компонент*: забезпечує здатність вчителя до самоаналізу, рефлексії та вдосконалення у процесі педагогічної діяльності, що сприяє формуванню соціальної компетентності молодших школярів.

Представлена структура готовності вчителів початкових класів до формування соціальної компетентності учнів охоплює всі необхідні аспекти — від теоретичних знань до мотивації і практичних умінь. Подальші наші розвідки в цьому напрямку будуть скеровані на визначення показників, критеріїв і рівнів готовності вчителів початкових класів до формування соціальної компетентності учнів.

Список використаних джерел

1. Академічний тлумачний словник української мови: веб-сайт. URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 07.09.2023).
2. Будник О. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетенції вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... докт. пед. н.: 13.00.04. Житомир, 2015. 552 с.
3. Варецька О. Підготовка вчителів початкових класів до економічного виховання школярів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. .... докт. пед. н.: 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 630 с.
4. Велика українська енциклопедія: веб-сайт. URL: <http://surl.li/dtorj> (дата звернення: 08.09.2023).
5. Великий психологічний словник / укл. і заг. ред. Б. Мещеряков, В. Зінченко, Спб: Прайм-Євроснак, 2008. С. 101.
6. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Кремень; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

7. Колбіна Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів: дис. ... докт. пед. н.: 13.00.04. Житомир, 2017. 282 с.
8. Ліннік О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 304 с.
9. Муковіз О. Теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи школярів: дис. ... докт. пед. н.: 13.00.04. Умань, 2017. 142 с.
10. Муращенко О. Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до інтегрованого навчання молодших школярів: дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04. Запоріжжя, 2021. 329 с.
11. Рома О. Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації ігрових методів навчання засобами LEGO: дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04. Запоріжжя, 2020. 289 с.
12. Руднік Ю. Підготовка вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов: дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04. Київ, 2018. 338 с.
13. Саєнко Ю. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до екологічного виховання учнів в процесі вивчення фахових дисциплін: дис. ... канд. пед. н.: 13.00.04. Київ, 2021. 305 с.

Науковий керівник: Муковіз О. П., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olena Honcharova

Applicant for higher education of the third (educational and scientific) level
of the degree of Doctor of Philosophy
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**THE STRUCTURE OF THE READINESS OF PRIMARY GRADES TEACHERS
FOR THE FORMATION OF THE SOCIAL COMPETENCE OF PUPILS**

Keywords: teacher readiness, primary grades, social competence.

Карауш Ольга Вікторівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

Ключові слова: комунікація, комунікативна культура, комунікативна культура викладача.

Підвищення ролі комунікації в усіх галузях суспільного життя спонукають до активізації процесу формування комунікативної культури майбутніх викладачів. Комунікативна культура віддзеркалює позицію людини в міжособистісній взаємодії з іншими суб'єктами. Набуття цієї особистісної якості залежить від індивідуальних психофізіологічних особливостей людини, від її віку, соціального статусу, специфіки професійної діяльності тощо.

Різні аспекти проблеми формування комунікативної культури висвітлюються в працях Н. Волкової, О. Галацин, О. Корніяки, Л. Руденко та інших.

Н. Волкова зазначає, що формування комунікативної культури майбутніх викладачів є багатограним процесом, що включає розвиток особистісних якостей, соціальних навичок та професійних компетентностей [1, с. 45]. Це вимагає цілеспрямованого підходу, який враховує специфіку віку, соціальної ситуації, професійної орієнтації та освітнього середовища.

Формування комунікативної культури майбутніх викладачів є надзвичайно важливим аспектом їхньої професійної підготовки, адже вона значно впливає на загальний розвиток особистості і ефективність у професійній діяльності. Дослідниця К. Галацин вважає, що комунікативна культура є критичним елементом, який допомагає у розвитку соціальних, професійних і психологічних якостей, які є взаємозалежними та доповнюють одне одного [2, с. 113]. Вивчення фахових дисциплін сприяє розвитку комунікативної культури у майбутніх викладачів.

Л. Руденко зазначає, що визначну роль у формуванні комунікативної культури відіграють інтерактивні методи навчання: дискусії, робота в групах, рольові ігри та практичні заняття [5, с. 110]. Їхнє використання сприяє розвитку комунікативних навичок та допомагає здобувачам вчитися ефективно взаємодіяти з аудиторією та колегами. У процесі вивчення фахових дисциплін майбутні викладачі повинні навчитися використовувати професійну термінологію та знання в професійних ситуаціях спілкування, адаптувати свою мову залежно від аудиторії (студенти, колеги, науковці), що є невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності. Однією з ключових особливостей формування комунікативної культури є здатність до саморефлексії - є вміння аналізувати власні комунікативні стратегії, оцінювати їхню ефективність та вносити корективи. Це дозволяє майбутнім викладачам постійно вдосконалювати свою професійну діяльність.

Щоб емпірично підтвердити свої висновки використовуємо такі методи дослідження: опитування (у формі анкетування, інтерв'ю та бесіди), спостереження, експериментальні методи, контент-аналіз. Анкетування майбутніх викладачів дозволяє з'ясувати самооцінку їх комунікативних навичок, а організація спостереження за поведінкою студентів під час навчальних занять показує, як вони взаємодіють і застосовують комунікативні навички. Педагогічний експеримент дозволяє порівняти рівень сформованості комунікативної культури у контрольній та

експериментальній групі. Необхідним є дослідження навчальних програм та методичних матеріалів, щоб з'ясувати, як у них інтегроване завдання формування комунікативної культури.

Особливості формування комунікативної культури майбутніх викладачів визначаються розумінням фаховості навчальних дисциплін. Для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей такими є психолого-педагогічні та методичні освітні компоненти. Для здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей (наприклад, 035 Філологія) завдання формування педагогічної комунікативної культури може бути додатковим і реалізовуватися, зокрема, під час вивчення вибіркового компонентів.

Кінцевим успішним результатом складного процесу формування комунікативної культури майбутніх викладачів є високий рівень її сформованості. Показниками такого рівня є позитивна мотивація до професійного спілкування, усвідомлення спілкування як цінності, рівноправність у спілкуванні, толерантність, готовність до співпраці, розвинена сукупність комунікативних умінь, високий рівень мовленнєвої культури та комунікативна компетентність.

Список використаної літератури

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: Монографія. Дніпро: РВВ ДНУ, 2015. 304 с.
2. Галацин К. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 132 с.
3. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичні та методичні аспекти). Харків: Основа, 2008. 300 с.
4. Корніяка О.М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології. Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія*. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2016. Вип. 16. С. 82–92.
5. Руденко Л. А. Модель формування комунікативної культури фахівців сфери обслуговування. *Молодий вчений*. 2015. № 3(2). С. 109–114. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_3\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_3(2)_26).

Науковий керівник: Кузнецова Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olga Karaush

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

FEATURES OF THE FORMATION OF COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE TEACHERS IN THE PROCESS OF STUDYING PROFESSIONAL DISCIPLINES

Keywords: communication, communicative culture, teacher's communicative culture.

Лучкіна Олександра Володимирівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ: ГЕНЕЗИС ПОНЯТЬ

Ключові слова: розвиток, управління розвитком, педагогічна майстерність, розвиток педагогічної майстерності, управління розвитком педагогічної майстерності вчителя.

Реформування української освіти орієнтоване на демократичні, гуманістичні й національні принципи та вимагає нових підходів до роботи вчителя в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Для окреслення нових підходів потребують уточнення у сфері управління розвитком педагогічної майстерності вчителів такі дефініції як «розвиток», «управління розвитком», «педагогічна майстерність», «розвиток педагогічної майстерності», «управління розвитком педагогічної майстерності вчителя».

Поняття «розвиток» науковці визначають з різних аспектів, таких як зміни або рух, особистісне зростання через навчання, перехід системи до якісно вищого стану, рух від простого до складного, якісна зміна об'єктів, циклічний та ритмічний процес [1; 3; 4]. Управління розвитком є процесом організації та оптимізації розвитку в різних сферах, включаючи освітнє середовище. Воно охоплює стратегії, інструменти та методи для визначення потреб, встановлення цілей, розробки та реалізації програм, а також моніторинг і оцінювання їхньої ефективності. Важливими аспектами є системність та інтеграція, які забезпечують узгодженість етапів розвитку і відповідність результатів цілям, як зазначають П. Грицюк, О. Гладка та О. Джоші [2]. В педагогіці управління розвитком є ключовим для забезпечення стійкого розвитку освітніх установ, включаючи адміністрування та самоорганізацію системи. Отже, під управлінням розвитком розуміємо систему, що об'єднує всі процеси (інноваційні, кризового розвитку, антикризового управління), які ведуть до зміни складу, властивостей, структури зв'язків і відносин елементів системи на основі зворотного зв'язку.

Дефініція «педагогічна майстерність» (ПМ) відображає рівень професійної підготовки та ефективності педагога. Науковці надають різні визначення цього поняття, що забезпечує глибше розуміння його компонентів та їх взаємодію в педагогічній практиці. Дослідження щодо педагогічної майстерності вчителя проводилися з акцентом на методологічну складову (Н. Гузій, І. Зязюн, Н. Кічук, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Т. Сорочан, В. Сухомлинський); методичну підтримку, підготовку та мотивацію вчителя до участі у тижнях й конкурсах фахової майстерності (Т. Бабко, Т. Базар, В. Бузинник, Н. Шумейко); розвиток комунікаційної компетентності (В. Друзь); роль післядипломної освіти у розвитку

педагогічної майстерності вчителя (В. Зелюк). Здійснений аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє визначити педагогічну майстерність вчителя як найвищу форму активності вчителя у професійній діяльності, здатність проявляти творчу ініціативу через реалізацію власної системи цінностей та взаємодіяти у кожній конкретній ситуації навчання і виховання здобувачів освіти.

Розглянуті поняття «розвиток», «управління розвитком» та «педагогічна майстерність», сформували підґрунтя для подальшого аналізу процесу розвитку педагогічної майстерності (ПМ). Цей процес інтегрує особистісне і професійне зростання педагога, що є ключовим для забезпечення ефективності освітньої діяльності. Сучасні дослідження підтверджують, що розвиток ПМ тісно пов'язаний з професійним навчанням і підвищенням кваліфікації. Л. Ісакова наголошує на важливості курсів, тренінгів та семінарів для освоєння нових методик та технологій [5; с. 87]. О. Литвинова вказує на необхідність розробки нових педагогічних прийомів для адаптації до сучасних умов [6; с. 72]. Отже, розвиток ПМ вчителя ЗЗСО є складним і багатогранним процесом, що охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти. Він включає постійне вдосконалення професійних знань, навичок та методів, а також врахування особистісних та соціальних факторів, що сприяють ефективному педагогічному процесу.

Визначення поняття «управління розвитком педагогічної майстерності вчителя» має різні підходи. К. Віаніс-Трофименко та Г. Лісовенко наголошують на важливості підтримки управлінських структур для підвищення компетентності педагогів. О. Стадник і О. Перехейда вказують на значущість створення умов для розвитку творчості вчителів та стимулювання їхньої професійної майстерності. Група дослідників під керівництвом С. Волошиної акцентує на активізації потенціалу педагогів через вдосконалення традиційних методів. Г. Єльнікова та Ю. Федорова підкреслюють необхідність забезпечення суб'єктної позиції вчителя, що сприяє його саморозвитку.

Аналіз науково-педагогічних розвідок доводить, що управління розвитком педагогічної майстерності вчителя здійснюється через узгодженість дій усіх суб'єктів управління ЗЗСО (керівник ЗЗСО, заступники керівника, педагогічна рада, вчителі, психолог, соціальний педагог) завдяки організації, плануванню, координації та контролю [7, с. 19]. Організація управління розвитком ПМ передбачає аналіз поточного стану ПМ вчителя, його готовність до професійної діяльності, а також розробку індивідуальної траєкторії розвитку. Планування включає визначення цілей, прогнозування та прийняття рішень щодо вдосконалення ПМ. Координація спрямовує дії на забезпечення умов для розвитку та коригує напрями діяльності. Контроль, зокрема моніторинг, активізує ресурси вчителя й забезпечує оцінку результатів, збір та аналіз даних для прийняття управлінських рішень, що дозволяє відстежувати професійний розвиток педагогів.

Таким чином, управління розвитком педагогічної майстерності вчителя – це багатогранний процес, що включає інтеграцію різних управлінських підходів та інструментів, які сприяють удосконаленню професійного рівня вчителя й забезпечують досягнення освітніх стандартів.

Список використаних джерел

1. Борова Т. Роль коучингу в системі адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. *Новий Колегіум*. 2011. № 3. С. 27–32.
2. Грицюк П. М., Джоші О. І., Гладка О. М. Основи теорії систем і управління: навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2021. 272 с.
3. Забродська Л. Д. Стратегічне управління: реалізація стратегії : навч. посібник для студ. екон. спец. Харків : Консул, 2004. 208 с.
4. Ільїн В. В., Кулагін Ю. І. Людина і світ : навч. посібник. Київ : КНТЕУ, 2003. 283 с.
5. Ісакова Л. М. Курси підвищення кваліфікації для педагогів. Вид-во «Професіонал». 2020. 125 с.
6. Литвинова О. І. Нові педагогічні прийоми в умовах сучасного навчання. Харків: Вид-во «Освіта і культура». 2021. 90 с.
7. Мартинець Л. А. Особливості управління професійним розвитком учителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 27. С. 19–24.

Науковий керівник: Воронова С. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Oleksandra Luckina

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL SKILLS OF THE TEACHER: GENESIS OF CONCEPTS

Keywords: development, development management, pedagogical skills, development of pedagogical skills, management of the development of pedagogical skills of the teacher.

Терещенко Анастасія Іванівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ключові слова: академічна доброчесність, результати дослідження, методи дослідження.

У сучасному освітньому просторі стрімко й докорінно змінюються підходи до формування світогляду особистості, яка у майбутньому має стати успішною людиною, що безпосередньо пов'язано із забезпеченням дотримання принципів академічної доброчесності ще з початкової школи [1, с. 41]. Академічна доброчесність – це складне поняття, що об'єднує в собі моральні принципи та норми поведінки всіх учасників освітнього процесу. А для педагога є основою його духовної цілісності та міцності характеру, невід'ємною частиною професійної діяльності та розвитку [3, с. 53]. Тому перед керівником закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) стоїть завдання реалізації політики академічної доброчесності через ефективне управління процесом професійного самовдосконалення педагогів, як одного з критеріїв забезпечення якості освіти.

З метою з'ясування стану управління процесом професійного розвитку педагогів ЗЗСО та визначення напрямків його удосконалення було проведено дослідження на базі Молозького закладу загальної середньої освіти Мологівської сільської ради Білгород-Дністровського району Одеської області. Загальна кількість респондентів, що брала в ньому участь становила 360 осіб, з них: 34 педагогічних працівники, 81 здобувач освіти, 245 батьків здобувачів освіти.

Для проведення емпіричного дослідження було складено програму організації експерименту й систематизовано її етапи (підготовчо-організаційний, реалізації, узагальнення та обробки результатів), обрано «Методику оцінювання освітніх та управлінських процесів ЗЗСО під час інституційного аудиту» за напрямом «Педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти», що затверджена наказом ДСЯО України [2]. Для збору інформації використовувалися наступні методи: вивчення документації ЗЗСО, спостереження за проведенням навчального заняття та опитування (самоаналіз заступника керівника, анкетування педагогічних працівників, здобувачів освіти, батьків). Анкетування учасників освітнього процесу проводилося через веб-додаток Google Forms, в якому був розроблений онлайн-інструментарій. Анкети включали закриті та відкриті запитання, з можливістю обрати декілька варіантів відповідей, та були повністю анонімні. Відповіді респондентів зберігалися на Google диску для подальшого опрацювання.

За Методику оцінювалося чотири вимоги, у тому числі вимога 3.4 «Організація педагогічної діяльності на засадах академічної доброчесності». Результати дослідження щодо академічної доброчесності у професійній діяльності педагога показали наступне. Під час спостереження за навчальними заняттями встановлено, що педагоги більшою мірою дотримуються принципів академічної доброчесності та правил визначених законодавством, а саме: при використанні освітніх ресурсів (на 80% відвіданих занять); вказують авторство та джерело використаної інформації (на 80% відвіданих занять); зосереджують увагу на цінності самостійного виконання завдань (на 50% відвіданих занять); підбирають завдання, які виключають можливість списати (на 50% відвіданих занять). На підставі результатів анкетування було проаналізовано яким чином педагогічні працівники дотримуються академічної доброчесності у свої діяльності. Так,

переважна більшість 29 (85,3%) педагогів, постійно вказує джерело використаної інформації, 27 (79,4%) педагогів намагаються об'єктивно та неупереджено оцінювати результативність діяльності здобувачів освіти, 11 (32,4%) педагогів проводять інформаційні бесіди зі здобувачами та їх батьками щодо дотримання принципів академічної доброчесності; 10 (29,4%) педагогів добирають вправи, які унеможливають списування, 2 (5,9%) педагогів вказують колегам на плагіат у їхніх матеріалах.

Для запобігання серед здобувачів освіти списувань та плагіату педагогічні працівники: проводять бесіди щодо дотримання академічної доброчесності – 30 (88,2%) опитаних педагогів; знайомлять здобувачів із засадами авторського права – 19 (55,9%); пропонують завдання, які виключають можливість списування – 12 (35,3%); використовують власні розробки для формування основ академічної доброчесності. Лише 1 (2,9%) педагог вважає запобігання випадків порушень академічної доброчесності зайвим. Натомість тільки 28 (34,6%) здобувачів освіти вказали під час анкетування, що педагоги регулярно проводять бесіди про важливість дотримання академічної доброчесності, 31 (38,3%) здобувач освіти зазначив, що такі бесіди проводяться не регулярно, 13 (16%) здобувачів освіти стверджують, що це відбувається тільки на початку навчального року, 13 (16%) здобувачів освіти заперечують проведення таких заходів. Водночас 13 (16%) здобувачів освіти взагалі не розуміють про що йдеться.

Отже, можна зробити висновок, що педагогічні працівники здійснюють свою професійну діяльність на засадах академічної доброчесності визначених законодавством, використовуючи для цього різні способи. Але, варто звернути увагу, що робота, спрямована на подолання проявів академічної недоброчесності має бути комплексною, зокрема у контексті популяризації політики академічної доброчесності серед педагогів, здобувачів освіти та їхніх батьків.

Таким чином, на основі результатів проведеного емпіричного дослідження постає необхідність подальшого вивчення та покращення стану впровадження академічної доброчесності, як складової професійного розвитку педагога ЗЗСО.

Список використаних джерел

1. Давидчук А. О. Академічна доброчесність у школі: сучасні реалії. *Збірник наукових есе учасників наукового стажування*. 2019. С. 4–44.
2. Методика оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту: наказ Державної служби якості освіти України від 09.01.2020 р. № 01-11/1. URL: <https://sqe.gov.ua/law/nakaz-derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-28/> (дата звернення: 08.09.2024).
3. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 3–4(56–57). С. 52–56.

Науковий керівник: Воронова С. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Anastasia Tereshchenko

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

ACADEMIC INTEGRITY IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A TEACHER: RESEARCH RESULTS

Keywords: academic integrity, research results, research methods.

Трофименко Ольга Анатоліївна

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
ступеня доктора філософії (поза аспірантурою),
старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7593-9248>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=d0-OMasAAAAJ&hl=uk>

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: педагогічна взаємодія, інноваційна діяльність, післядипломна освіта, навчання дорослих.

Особистість педагога-практика та його діяльність в інноваційних процесах освіти все більше привертає уваги учених. Тож результатом наукових розвідок стають не лише розробки механізмів впровадження інноваційних технологій в освіті, але й формування позитивного ставлення педагога до змін, розвиток готовності здійснювати інноваційну діяльність і займати активну позицію у реалізації концепцій оновленої системи освіти. Все перелічене підкреслює актуальність дослідження інноваційної позиції педагога та умов її розвитку.

Здійснений аналіз наукових досліджень у галузі педагогіки та психології дав нам підстави для трактування інноваційної позиції педагога як інноваційної спрямованості (систему інтересів, ціннісних орієнтацій, потреб, пов'язаних зі здійсненням нововведень), ставлення до інновацій та упровадження в освітній процес, що визначає характер його інноваційної поведінки [3].

Спираючись на численні дослідження науковців з проблеми професійної взаємодії, як-от: О. Андрущенко, Т. Зорочкіної, Н. Коваленко, Л. Лук'янової,

Є. Маринченка, О. Мельниченко, О. Синюкової, О. Чепка, С. Цибульської, L. Brown, S. Loeng, R. Tinsley та ін., – ми розглядаємо професійну взаємодію як умову розвитку інноваційної позиції педагога.

Ідею віднесення професійної взаємодії педагогів до стратегій підтримки інноваційних процесів в освіті ми знаходимо у працях багатьох науковців (Н. Байдюк, Т. Зорочкиної, В. Ковальської, Є. Маринченка, С. Цибульської та ін.).

Так, Є. Маринченко у статті «Інноваційна діяльність у роботі педагога: ключ до вдосконалення педагогічної майстерності» (2024) [2] розглядає ключові аспекти педагогічної майстерності та деякі способи сприяння інноваціям, серед яких називає співпрацю педагогів та мережеве спілкування. Автор підкреслює важливість сприяння обміну досвідом та кращими практиками серед освітян, сприяння розвитку культури інновацій в закладах освіти [2, с. 102]. Практика обміну досвідом між педагогами не лише в межах одного закладу, а у вигляді мережевої взаємодії між педагогами різних закладів, сприятиме, на нашу думку, розвитку освітянської спільноти. Це, з одного боку, стане джерелом збагачення професійного досвіду вчителів і вихователів закладів освіти з впровадження інноваційних технологій; а з іншого боку, заохотить до розробки інструментів впровадження принципів наступності між дошкільною та початковою освітою, між початковою та середньою освітою тощо. Узгодженість дій педагогів усіх ланок освіти в упровадженні інноваційних технологій в освітній процес значно покращить ефективність реформувальних процесів.

Погляди Є. Маринченка стосовно умов здійснення інноваційної діяльності педагога перегукується з думками інших науковців. Так, В. Ковальська та О. Гранкін в контексті вивчення особливостей роботи вчителів у проєктних командах надають характеристики різних видів командної роботи. Науковці розглядають групи педагогічної взаємодії: педагоги з педагогами, педагоги і здобувачі освіти, педагоги та спеціалісти з інших галузей – команди педагогічного супроводу, куди входять учителі, психологи та соціальні педагоги. Підсумовуючи, В. Ковальська та О. Гранкін підкреслюють, що розвинута здатність до командної роботи позитивно впливає на ефективність освітнього процесу в цілому, адже, як наголошують автори, вона залежить від обміну знаннями і досвідом між педагогами [1, с. 62]. Науковці зауважують, що колегіальна взаємодія надає можливість швидко та продуктивно реагувати на нові виклики, облегшує процес модифікації методик навчання та адаптації матеріалів відповідно до потреб здобувачів. Крім цього, В. Ковальська та О. Гранкін роблять акцент на психологічному комфорті суб'єктів освітнього процесу, адже педагог, який активно співпрацює з колегами, частіше відчуває психологічний комфорт, відчуття підтримки та взаєморозуміння [1, с. 62].

Отже, професійна взаємодія виконує інформаційну, комунікаційну, адаптивну та регуляційну функції в процесі здійснення інноваційної діяльності. В процесі комунікації у професійній спільноті педагоги мають можливість розширити, уточнити та поглибити знання про сутність інноваційних технологій, що, зі свого боку, впливає на формування ставлення до інноваційних процесів, до інновацій

зокрема. Крім ознайомлення з успішними практиками колег в процесі такої взаємодії у педагогів з'являються умови для презентації власного позитивного інноваційного досвіду, що може закріпити відчуття впевненості у власній компетентності та підкреслить значущість здобутого досвіду.

Для організації мережевої взаємодії педагогів усіх ланок необхідне спеціально створене інформаційно-освітнє середовище, в межах якого надаватиметься професійна методична і супервізійна допомога та підтримка педагогів, будуть створюватися умови для узагальнення і систематизації інноваційного досвіду з подальшим його поширенням. На нашу думку, достатньо ресурсів для цього мають заклади післядипломної педагогічної освіти та академії неперервної освіти.

В Україні на теперішній час в освітньому просторі післядипломної освіти сучасні заклади післядипломної освіти та академії неперервної освіти мають можливість надавати широкий спектр допомоги, підтримки та супроводу педагогів у неперервному професійному й особистісному розвитку, як-от: організація і проведення освітніх, методичних, науково-методичних заходів (семінари (вебінари), тренінги, майстер-класи, круглі столи, форуми, практикуми, конференції, конкурси, фестивалі та ін.); організація та проведення курсів підвищення кваліфікації; здійснення науково-методичного супроводу педагогічних працівників; здійснення підготовки й апробації нових програм, підручників, посібників, іншої навчальної та навчально-методичної літератури тощо. Отже, заклади післядипломної освіти та академії неперервної освіти мають потужну базу для створення офф- і онлайн платформ для практики співпраці педагогів і для надання супервізійної підтримки та допомоги не у вигляді окремої послуги чи поодинокого заходу, а у системі всіх заходів, які проводяться в умовах післядипломної педагогічної освіти, а також заклади мають можливості та ресурси для створення умов для зберігання та поширення інноваційного педагогічного досвіду.

Вищевикладене дає нам підстави вважати, що організація професійної взаємодії є умовою розвитку інноваційної позиції педагогів в умовах післядипломної позиції.

Список використаних джерел

1. Ковальська В. С., Гранкін О. О. Здатність до командної роботи у структурі професійної компетентності педагогів професійного навчання. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 2023. № 81. С. 59–65. <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2023-81-59-65>.
2. Маринченко Є. Інноваційна діяльність у роботі педагога: ключ до вдосконалення педагогічної майстерності. *Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 9 травня 2024 р. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 101–103.
3. Трофименко О. А. Інноваційна позиція педагога: сутність і характеристика поняття. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 57. Том 2. 2023. С. 151–155. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.30>

Науковий керівник: Ягоднікова В. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olha Trofymenko

Applicant for higher education of the third (educational and scientific) level
Doctor of Philosophy degree (outside postgraduate studies),
Senior Lecturer in the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**ORGANIZATION OF PROFESSIONAL INTERACTION OF TEACHERS
AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE
POSITION IN POSTGRADUATE EDUCATION**

Keywords: pedagogical interaction, innovative activity, postgraduate education, adult education.

Цвященко Ольга Олександрівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**МІСЦЕ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ
У ФОРМУВАННІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Ключові слова: формальна, неформальна, інформальна освіта, якість вищої освіти.

Система вищої освіти потребує постійного оновлення, що особливо актуально для здобувачів педагогічних спеціальностей. Майбутні викладачі мають бути компетентними, адаптивними й конкурентоспроможними, адже в умовах інформаційного суспільства, здатність навчатися впродовж життя не може бути сформована в межах лише формальної освіти. Сучасне законодавство України розглядає термін «індивідуальна освітня траєкторія» як один з основних і фіксує його у назві нормативно-правових актів.

Закон України «Про освіту» закріплює право особи на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти [3].

Формальна освіта відіграє основну роль у формуванні базових знань, умінь та навичок, необхідних для професійної діяльності та професійної компетентності майбутнього викладача. Формальна освіта забезпечує контроль з боку держави і є

традиційною. Проте швидкі зміни у світі вимагають постійної адаптації до нових методів викладання і навчання, що прямо впливає на рівень компетентності. Сучасні випускники закладів вищої освіти стикаються з невідповідністю між змістом формальної освіти, відсутністю конкретних практичних навичок та сучасними вимогами ринку праці. Це доводить, що знань здобутих тільки у закладах формальної освіти бракує для успішної професійної реалізації. У зв'язку з цим здобувачі освіти звертаються до неформальної освіти [2].

Неформальна освіта є більш гнучкою, дозволяє швидко реагувати на нові виклики та зміни на ринку праці, адаптована до індивідуальних потреб, має різноманітні форми навчання в зручній для здобувачів освіти час та доступна в будь-якому місці, завдяки їй є можливість вивчати навчальні матеріали провідних закладів освіти світу. Неформальна освіта включає різноманітні курси, вебінари, онлайн-платформи, соціальні мережі, які мають актуальну навчальну програму та з'являються раніше, ніж їх встигають включити до формальних освітніх програм, вона допомагає здобувачам освіти швидше інтегруватися в професії. Неформальна освіта є основним компонентом неперервної освіти.

Розвиток неформальної освіти в Україні досліджують: С. Зінченко, О. Литовченко, Н. Мартинова, М. Федоруц, С. Закревська, Г. Нестеренко, Т. Скорик, В. Вергунова, В. Одарченко, О. Кузнецова, О. Акімова, Н. Павлик.

Формальна та неформальна освіта є різними формами освітнього процесу з різними методиками. Неформальна освіта успішно доповнює формальну, вона є добровільною та доступною і відповідає потребам здобувачів освіти [1, с. 81-82].

У наукових розробках Т. Скорик і В. Вергунової дослідники стверджують, що неформальна освіта для майбутніх педагогів головним чином сприяє розвитку компетентностей, набутих внаслідок формальної освіти і сприяє конкурентоспроможності та підходить для різних цільових категорій [4, с. 86-89].

Традиційні методи навчання у вигляді лекцій або опрацювання друкованого матеріалу значно поступається місцем інтерактивним платформам, цифровим підручникам та мультимедійним ресурсам. Таким чином, за умови стрімкого розвитку інформаційних технологій неформальна освіта відіграє провідну роль у доповненні формальної освіти та сприяє гнучкому підходу до освітнього процесу та саморозвитку як здобувачів освіти, так і викладачів. У країнах ЄС неформальна освіта визначається на рівні з формальною та є ключовим інструментом для задоволення освітніх потреб, забезпечує професійний розвиток майбутніх викладачів, які відповідають актуальним вимогам професійної діяльності.

Інформальна освіта не забезпечує офіційних кваліфікацій, вона передбачає самоорганізоване здобуття необхідних компетентностей. Інформальна освіта надає можливість здобувачам освіти самостійно розвиватися в різних сферах, забезпечуючи гнучкість і адаптивність освітнього процесу.

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти згідно з чинним законодавством. Це створює умови для більшого визнання самоосвітньої діяльності, забезпечуючи інтеграцію здобутих знань і навичок у формальний освітній процес, що значно підвищує загальну ефективність освітньої системи. Ми також маємо враховувати недоліки такої освіти: ризик отримання неякісної інформації, ненадійні джерела та відсутність структурованості навчання.

Таким чином, поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти є важливим чинником для формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів педагогічних спеціальностей. Формальна освіта надає базові знання і державний контроль, тоді як неформальна допомагає швидко адаптуватися до нових реалій та вимог ринку праці, а інформальна освіта сприяє самостійному формуванню актуальних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Литовченко О.В. Позашкільна освіта та неформальна освіта дітей та молоді: концептуальні засади, цілі та цінності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. збірник наук. праць. 2020. вип. 24. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2020-24-1-300-316>.
2. Неформальна освіта в Україні: особливості, переваги, недоліки. Український інтерес. URL: <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagynedolik-y-1063599>.
3. Про освіту: Закон України від 21.11.2023 № 3482-IX. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>.
4. Скорик Т.В., Вергунова В.С. Неформальна освіта як чинник професійного розвитку майбутніх учителів. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (11–12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка)*. Чернігів, 2021. С. 86–89.

Науковий керівник: Кузнецова Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olha Tsviashchenko

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**THE PLACE OF FORMAL, INFORMAL AND INFORMATIONAL EDUCATION
IN THE FORMATION OF THE INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY
OF HIGHER EDUCATIONAL STUDENT PEDAGOGICAL SPECIALTIES**

Keywords: formal, non-formal, informal education, self-education.

Щур Вікторія Андріївна

*доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
викладач циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-6888-5333>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=9xdykF8AAAAJ>

ОСВІТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСЦИПЛІН ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО СПРЯМУВАННЯ У ФОРМУВАННІ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ключові слова: методична компетентність, майбутні учителі початкових класів, навчальні дисципліни.

У вихованні майбутніх учителів початкових класів пріоритетним є компетентнісний підхід. Він полягає у формуванні системи професійних компетентностей, серед яких важливе місце займає методична. Про її значення у проектуванні особистості молодого фахівця зазначають Л. Бірюк, Г. Волошина, І. Дичківська, О. Дубасенюк, А. Коломієць, В. Коткова, О. Муковіз, О. Нікулочкіна, І. Пальшкова, Н. Побірченко, О. Савченко, Ю. Шаповал та ін. Така зацікавленість науковців до визначеного питання підтверджує його актуальність.

Опираючись на попередні результати теоретичних досліджень, висновимо, що більш широко у наукових колах вивчено вплив дисциплін професійного спрямування на формування окресленої компетентності. Тому ставимо за мету дослідити освітній потенціал дисциплін загальноосвітнього спрямування у формуванні методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у педагогічному коледжі.

Зазначимо, що методичну компетентність учителів початкових класів ми потрактуємо як складну багатофункціональну систему професійно-педагогічних знань, умінь і особистісних здатностей педагога, що визначають його спроможність до ефективної організації освітнього процесу у початкових класах відповідно до освітніх завдань [1, с. 119]. У її структурі ми виокремлюємо стимуляційно-мотиваційний, пізнавально-когнітивний, діяльнісно-творчий та особистісно-рефлексивний компоненти [1, с. 122-123].

Для реалізації поставленої мети ми ґрунтовно проаналізували роботи науковців, зміст предметно-методичної компетентності у професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» та дослідили Освітньо-професійні програми, програми навчальних курсів різних педагогічних коледжів. Зазначимо, що хоча в різних закладах фахової передвищої освіти назви дисциплін можуть різнитися, їх мета та змістове наповнення практично однакові. Підкреслимо, що у своїй роботі ми використовуватимемо узагальнені теоретичні висновки та назви навчальних курсів зокрема.

Таким чином серед навчальних дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки важливе місце, на нашу думку, займають «Історія України» та «Основи філософських знань».

Аналізуючи навчальну програму дисципліни «Історія України», виявили, що зміст дисципліни передбачає виконання значної частини самостійної роботи, вчить здобувачів знаходити, опрацьовувати, аналізувати різні джерела та критично оцінювати інформацію. Водночас дисципліна націлена на розкриття закономірностей різних історичних подій, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків, аналіз та критичну оцінку подій і суспільно-історичних явища.

Дисципліна «Основи філософських знань» має на меті розкрити здобувачам освіти загальну логіку пізнання, основні світоглядні ідеї, щодо людського буття, тим самим вона впливає на формування загальної картини світу майбутніх педагогів. Зміст дисципліни навчає аналізувати стан речей із погляду філософсько-релігійних позицій та розглядати суспільство й особистість у ньому у філософському дискурсі.

Важливо, що з-поміж освітніх завдань обох вище описаних дисципліни важливе місце відводиться формуванню загальнолюдських, морально-духовних, громадянських (тощо) цінностей особистості та українця. Отже, зміст дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки сприяє формуванню особистісно-рефлексивного та пізнавального компонентів методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Серед навчальних дисциплін циклу математичної та природничо-наукової підготовки звертаємо увагу на такі: «Інформаційно-комунікаційні технології», «Охорона праці. БЖД», «Анатомія, фізіологія і гігієна дітей шкільного віку».

Основними завданнями, що реалізуються навчальною дисципліною «Інформаційно-комунікаційні технології» є: формування в майбутнього вчителя здатності до обробки та аналізу різної інформації, критичного та креативного мислення; оволодіння практичними навичками роботи з комп'ютерною технікою; формування інформаційної культури, вміння ефективно використовувати мережу інтернет із метою розв'язання освітньо-професійних проблем; застосування сучасних інформаційних технологій для розв'язання освітніх задач, вивчення різних методів та способів використання інформаційних технологій в освітньому процесі тощо.

Основною метою навчальної дисципліни «Охорона праці. БЖД» є формування в здобувачів освіти теоретико-практичної підготовки, що націлена на збереження здоров'я та життя учасників освітнього процесу; формування необхідних знань про різні види небезпек та створення комфортних умов для життєдіяльності та функціонування; вміння організовувати та проводити різні виховні заходи з пропедевтичною метою і таке інше. Отож, знання, уміння та навички, отримані в процесі вивчення окресленої дисципліни відіграватимуть важливу роль у подальшій організації та здійсненні освітнього процесу майбутніми педагогами.

Так дисципліна «Анатомія, фізіологія і гігієна дітей молодшого шкільного віку» спрямовані на ознайомлення із загальними закономірностями росту та розвитку молодших школярів, віковою періодизацією та критичними періодами розвитку, з віковими фізіологічними процесами, що відбуваються в організмі дітей; визначення факторів, які впливають на здоров'я; формування мотивації до корекції способу життя індивідом із метою закріплення здоров'я тощо. Зважаючи на окреслені завдання навчального курсу, висновимо, що отримані майбутніми учителями знання цієї дисципліни слугуватимуть важливим підґрунтям для правильних планування та побудови освітнього процесу.

Констатуємо, що вище описані навчальні дисципліни циклу математичної, природничо-наукової підготовки відіграють важливу роль у формуванні умінь майбутніх педагогів щодо ефективної організації та безпосереднього здійснення освітнього процесу в початковій школі. На нашу думку, ці навчальні курси значним чином впливають на формування діяльнісно-творчого компонента методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у педагогічному коледжі.

Отже, методична компетентність виступає однією з базових у вихованні майбутніх учителів початкових класів. Без сумніву, фундаментальними для її формування є дисципліни професійного спрямування, однак, проведене теоретичне дослідження доводить і виховний потенціал загальноосвітніх дисциплін.

Список використаних джерел

1. Щур В., Гарачук Т. Методична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: сутність та структура. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : зб. наук. пр. Умань, 2022. Вип. 1 (25). С. 115–125. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4914.1.2022.258485>.

Viktoriia Shchur

*Doctor of Philosophy in Knowledge area 01 Education/Pedagogy
in specialty 011 Educational, pedagogical sciences,
Municipal establishment «Balta teacher`s training professional college»
Balta, Ukraine*

EDUCATIONAL POTENTIAL OF GENERAL EDUCATION DISCIPLINES IN FORMING METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS

Keywords: methodical competence, future primary school teachers, educational disciplines.

Дискусійна панель III

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ ТА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Іскрицький Володимир Володимирович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: цифрова трансформація, кібербезпека, цифровізація, освітній процес, електронне навчання.

Цифрова трансформація суспільства, яка обумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, динамічно увірвалася у всі сфери людської діяльності та буття. Протягом XXI ст. спостерігається безупинний процес інтеграції цифрових технологій в освітні процеси, які є запорукою використання нових можливостей для підвищення якості освіти, оптимізації освіти, мотивації для розвитку креативності здобувачів освіти, доступності надання освітніх послуг.

Однак, поряд із можливостями для оптимізації та розвитку освіти завдяки цифровій трансформації суспільства є ряд викликів, зокрема, які пов'язані із необхідністю рівномірного доступу до цифрових освітніх ресурсів, адаптацією освітніх послуг до вимог сучасної цифровізації, кібербезпекою в умовах воєнного стану, який запроваджено в Україні 24 лютого 2022 р.

Метою даного дослідження є проведення аналізу стану процесів цифрової трансформації освіти, її тенденції та виклики, напрацювання рекомендацій для оптимізації процесу цифрової трансформації в закладах освіти України.

Зауважимо, що цифрову трансформацію не варто розглядати, як суто використання в навчальному процесі комп'ютерних технологій, мережі Інтернет, адже це лише інструменти для її впровадження. Цифрова трансформація освіти – це фундаментальна зміна концепції освіти, прямий вплив на всі її складові, зокрема: методи навчання, організацію освітнього простору тощо.

Ключовими аспектами цифрової трансформації освіти в Україні є: розширення доступу до навчального процесу (зокрема в умовах воєнного стану), інтеграція наявних цифрових інструментів в ході надання освітніх послуг, зміна ролі вчителя в процесі викладання предметів, індивідуалізація навчання під потреби учнів за допомогою цифрових інструментів, розвиток нових навичок учнів (креативність, критичне мислення, цифрова грамотність).

Цифрова трансформація освіти містить в собі як позитивні тенденції, так і

породжує виклики, які потрібно враховувати при проходженні та інтеграції цифрових технологій в освітній процес.

До позитивної складової можна віднести:

1. Можливість надання освітніх послуг в будь-який час та місці. Під час пандемії COVID2019 розпочато перехід освітнього процесу на дистанційний режим, який продовжено під час воєнного стану. В пригоді стали мобільні пристрої, онлайн-платформи[1].

2. Можливість стимулювання співпраці та комунікацій між вчителями та учнями через онлайн-платформи та соціальні мережі.

3. Автоматизація з контролю знань, доведення завдань вчителями через ті самі онлайн-платформи, що дає змогу викладачеві більше часу приділяти творчій роботі та індивідуальним підходам до учнів.

4. Організація персоналізації навчання через побудову оптимальної темпу, складності матеріалу, методів навчання персонально для учня, виходячи з його можливостей до сприйняття навчального матеріалу.

Окрім позитивних аспектів, цифрова трансформація освіта породжує виклики, зокрема: недостатній рівень знань та досвіду використання цифрових технологій у навчальному процесі; не всі учні під час навчання мають рівний доступ до цифрових технологій та інтернету, що породжує нерівність через учнів у навчанні; безпека, або в цьому випадку – кібербезпека, яка є складовою для якісної та безпечної побудови цифрового суспільства; ознакою побудови цифрового суспільства є небезпечна його складова, це залежність від гаджетів, інформаційне перевантаження, і як наслідок, проблеми з концентрацією уваги.

Проаналізувавши ключові напрямки для впровадження цифрових технологій в освітній процес, можна сформулювати такі рекомендації:

1. Побудова якісного цифрового середовища: організація технічного оснащення, зокрема сучасними комп'ютерами, проекторами, мультимедійними дошками, доступ до високошвидкісного інтернету.

2. Забезпечення ліцензованим програмним забезпеченням, організація хмарних сервісів для зберігання даних та безперешкодного доступу до нього, наявність локальної мережі, розробка та впровадження єдиної системи управління навчальним процесом.

3. Проведення тренінгів, курсів, майстер-класів для вчителів щодо використання цифрових інструментів у навчанні.

4. Надання доступу вчителям до онлайн-курсів і ресурсів для самонавчання.

5. Створення системи менторства, де досвідчені вчителі допомагають колегам освоювати нові технології.

6. Розробка індивідуальних завдань для кожного учня з використанням цифрових інструментів – персоналізація навчання.

7. Створення електронних портфоліо учнів, класів для відстеження та аналізу їхніх досягнень, комп'ютерний моніторинг знань [2, с. 204].

8. Співпраця вчителів (викладачів) з батьками учнів (здобувачів освіти) та громадськістю проведення батьківських зборів, семінарів, майстер-класів з використання цифрових технологій в освіті, в тому числі дистанційно; створення та наповнення спеціалізованих веб-сайтів або розділів на сайті школи для батьків.

9. Заходи із кібербезпеки: проведення тренінгів, виховних годин з питань

кібербезпеки, як учням під час навчального процесу, так і для батьків під час батьківських зборів; проведення заходів із захисту даних, в тому числі особлива увага має бути приділена захисту персональних даних учнів і вчителів; регулярне оновлення антивірусних програм та відповідний моніторинг мережі на предмет виявлення загроз[3].

Таким чином, активне впровадження цифрових технологій в освітній процес – це складний процес, який вимагає системного підходу та залучення всіх учасників освітнього процесу. Саме дотримання вище перелічених рекомендацій дозволить створити сприятливе та безпечне середовище для організації навчального процесу, підвищити якість освіти, збільшити рівень доступності до освітніх послуг в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану в Україні, що активізував міграційні процеси як всередині країни, та і за її межами.

Список використаних джерел

1. Тільняк Н.В., Логай В.А., Дмитрієва Н.Б. Огляд інформаційних технологій та засоби їх реалізації у закладах вищої освіти в Україні. *Актуальні питання в сучасній науці*. 2024. №7 (25). С. 838–845.
2. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2018. Том 67. № 5. С. 199–212
3. Білявська Ю., Шестак Я. Кібербезпека та кібергігієна: нова ера цифрових технологій. 2022. № 3. С. 47–59.

Науковий керівник: Сікора Я. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Volodymyr Iskrytskyi

Applicant for the second (master's) level of higher education
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine

DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION: CHALLENGES AND PROSPECTS

Keywords: education digital transformation, cybersecurity, digitalization, educational process, e-learning.

Левченко Сергій Павлович

викладач кафедри менеджменту факультету менеджменту,
готельно-ресторанної справи та туризму
Міжнародний гуманітарний університет

<https://orcid.org/0000-0002-4465-1679>

<https://scholar.google.com/citations?user=IUVNjAYAAAAJ&hl=uk>

Мокану Олександра Василівна

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи та туризму
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ПІДХОДІВ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: вища освіта, результат-орієнтоване робоче середовище (ROWE), холакратія, децентралізація, академічна свобода.

Сучасна система вищої освіти потребує постійного пошуку шляхів підвищення ефективності роботи освітніх закладів. Одним із найважливіших чинників, здатних сприяти цьому процесу, є перегляд традиційних організаційно-управлінських ієрархічних структур закладів вищої освіти та перехід до моделей управління, орієнтованих на результат із наданням більшої автономії.

Однією з таких концепцій є «Орієнтоване лише на результат робоче середовище» (англ. Result-only work environment), далі - ROWE. Цей підхід було розроблено Ресслер та Томпсон у 2008 р. для компанії Best Buy. У цьому підході працівники отримують заробітну плату лише за виконану роботу, а не за час, проведений на робочому місці.

Ресслер та Томпсон розробили перелік правил, які є характерними для ROWE:

- Процес підвищення ефективності повинен бути постійно триваючим, а не переглядатись періодично.
- На підприємстві очікується та винагороджується підзвітність та відповідальність працівників
- На підприємстві не повинно бути розмов стосовно кількості відпрацьованих годин, замість цього - кількість зробленої роботи.
- Заохочується співпраця, що орієнтована на результат
- Робота повинна бути не місцем куди працівник ходить, а тим, що працівник робить.
- Питання продуктивності робітників - зона відповідальності менеджерів, питанням запізнення чи відвідуваності не повинно приділяти багато уваги.
- Заходи стимулювання повинні бути орієнтовані на продуктивності як на індивідуальному, так і на колективному рівні.
- Всі рішення на підприємстві повинні бути клієнтоорієнтованими
- Трудова угода базується лише на наявності результатів, в іншому випадку працівника може бути звільнено [1, с.27].

Назва цього підходу сама говорить за себе - орієнтація роботи на результат. Для успішного функціонування ROWE необхідно правильно пріоритизувати цілі на підприємстві. Варто зауважити, що ROWE може бути застосований і з традиційною ієрархічною системою управління ЗВО, проте, він дозволить прибрати певний вид активностей, які не спрямовані на досягнення запланованого результату. З цього виходить, що для ефективного функціонування ROWE, де працівники показували б свою максимальну продуктивність, топ-менеджмент ЗВО повинен правильно формувати цілі та надавати більшу автономію працівникам для їхньої реалізації.

Сам концепт холакратії був запропонований в 2007 році Б. Робертсоном. Офіційне визначення терміну «холакратія» з сайту holacrasy.org – це перевірена в реальному світі соціальна технологія для гнучкої та цілеспрямованої організації, яка радикально змінює структуру організації, прийняття рішень і розподіл влади [2].

Холакратія вирівнює явну структуру організації з її більш органічною природною формою, замінюючи штучну ієрархію фрактальною «голархією» самоорганізованих команд («кіл»). Кожне коло з'єднується з кожним своїм підколом за допомогою подвійного зв'язку, де член кожного кола призначається, щоб сидіти на іншому, створюючи двонаправлений потік інформації та швидкі петлі зворотного зв'язку. Кожне коло керує собою, розкриваючи ролі, необхідні для досягнення мети кола, і призначаючи членів гуртка для їх виконання» [3, с.7]. Процес прийняття рішень у холакратичній системі виглядає наступним чином, зображеним на рис. 1.

Рис 1. Процес прийняття рішень у холакратичній системі

Джерело: сформовано автором на основі [3, с. 17]

Дослідження Турпчу припускають, що впровадження холакратії в ЗВО може бути успішним за умови розуміння її принципів. На початковому етапі її рекомендується застосовувати на рівні підрозділів ЗВО (факультету чи кафедри), що допоможе керівництву оцінити модель у меншому масштабі. Крім цього, рекомендується надання всім співробітникам структурного підрозділу надання однакового права голосу, незалежно від наукового ступеня чи звання [4, с. 250].

Холакратія може сприяти підвищенню рівня академічної свободи в ЗВО. Однак, принципи академічної свободи повинні дотримуватись Закону «Про вищу освіту» [5]. Реорганізація критеріїв призначення та просування в університетах

важлива для забезпечення прозорості та відповідності вимогам. Політика призначення та просування по службі має бути розроблена таким чином, щоб відповідати потребам системи вищої освіти та студентів, водночас заохочуючи викладачів до участі в дослідженнях та професійному розвитку.

Враховуючи вищенаведені факти, можна зробити висновок, що холакратичний підхід в ЗВО також може спричинити певний спротив, особливо серед консервативно налаштованих співробітників та таких, що маніпулюють своїми підлеглими відповідно до своєї посади та кількості важелів впливу. Спротив впровадженню холакратії може бути викликаний небажанням змінювати звичні підходи або страхом втратити контроль над підлеглими. Основні виклики включають нерозуміння моделі, опір змінам та складність адаптації. Впровадження холакратичної моделі управління має ряд викликів, з якими вона може стикатись: нерозуміння холакратії як моделі управління підприємством; спротив до змін; складність адаптації.

Список використаних джерел

1. Ressler, C., Thompson, J. Why Work Sucks and How to Fix It: No Schedules, No Meetings, No Joke--the Simple Change That Can Make Your Job Terrific. Portfolio Hardcover, 2008.
2. Holacracy - The Self-Management OS. Holacracy. URL: <http://holacracy.org> (date of access: 13.09.2024).
3. Robertson B. J. Holacracy: The Revolutionary Management System That Abolishes Hierarchy. Penguin Books, Limited, 2016. 240 p.
4. Merve Turpçu M., Aydın İ. Holacracy in Higher Education and its Relationship with Academic Freedom. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2024. P. 236–256. URL: <https://doi.org/> DOI: 10.29299/kefad.1320036 (date of access: 13.09.2024).
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № № 1556-VII : станом на 16 серп. 2024 р.

Levchenko Serhii

Lecturer of the Department of Management, Faculty of Management,
Hospitality, Restaurant Business, and Tourism
International Humanitarian University

Mokanu Oleksandra

Applicant for the first (bachelor's) level of higher education
Faculty of Management, Hospitality, Restaurant Business, and Tourism
International Humanitarian University
Odesa, Ukraine

APPLICATION OF DECENTRALIZED APPROACHES IN THE MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Keywords: higher education, result-only work environment (ROWE), holacracy, change management, academic freedom, decentralization, innovative approaches.

Мандруляк Людмила Євгенівна

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
ступеня доктора філософії

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

РОЛЬ STEM-ЛАБОРАТОРІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: STEM-освіта, STEM-лабораторія, інноваційне освітнє середовище.

Внаслідок невинного розвитку науки та техніки у світі значно зросли вимоги роботодавців до рівня компетентності потенційних працівників. Український ринок праці не став винятком. Звичайно ж, на запит ринку швидко реагують освіта і наука. Здобуття сучасних професій потребує всебічної підготовки та отримання знань із різних областей наук за напрямками, які охоплює STEM-освіта, зокрема інженерії, нано- та ІТ-технологій [1, с. 16]. Суттєве оновлення матеріально-технічної бази якнайкраще сприятиме реалізації даного процесу. На базі вищих, загальноосвітніх (регіональних опорних шкіл), позашкільних закладів освіти, наукових лабораторій, які мають відповідну матеріально-технічну базу, фахівців, навчальні програми для організації ефективної науково-проектної діяльності, розпочато створення STEM-центрів/лабораторій, які будуть об'єднані у мережу [1, с. 16]. Дослідженням вимог до створення та забезпечення обладнанням STEAM-лабораторії займалися такі дослідники, як О.Лячинська, Т. Павліченко та ін. [2, с. 126]. Під час формування такого роду освітнього простору для кожної галузі передбачено якомога більш повний набір матеріалів та інструментарію, що допоможе освітянам адаптувати свої методики до сучасних викликів. Таким чином, освітній процес стане більш динамічним, наочним, практикоорієнтованим та безперечно дуже цікавим. Оскільки й самі ідеї STEM-освіти передбачають застосування проектних і проблемних підходів до навчання, то наявність у закладі освіти STEM-лабораторії спонукатиме учнів, спочатку за допомогою вчителя, а потім і самостійно, до розв'язання реальних проблем. Учні працюватимуть над проектами, що потребують творчого підходу, аналізу, що своєю чергою розвиватиме їх критичне мислення, таке необхідне в сучасному світі. Разом з тим, інноваційне освітнє середовище сприяє наочній демонстрації міждисциплінарних зв'язків, розвиваючи системне мислення учнів. Вивчаючи природничі науки, математику чи інженерію учні можуть бачити, як це працює в реальному житті, що безперечно сприяє кращому засвоєнню теоретичних знань. В інноваційному освітньому просторі є можливості як для індивідуальної, так і для командної роботи, що сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. Завдяки практичній діяльності учні безпосередньо беруть активну участь в самому процесі, а не є пасивними слухачами. У той час, як здобуті ними результати

сприяють кращій мотивації до навчання та більш повному засвоєнню навчального матеріалу.

Велика увага в оснащенні STEM-лабораторій приділяється також ІТ-галузі. Це робототехніка, 3D принтери, експериментальні установки, різного роду супровідне програмне забезпечення. Навички роботи з таким інструментарієм формуватимуть в здобувачів освіти інженерне мислення, що не залишиться поза увагою потенційних роботодавців відповідних галузевих структур

Проаналізувавши типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій [3], можна зробити висновок, що за умови належного фінансування і підготовки фахівців, кожен заклад освіти, маючи подібне оснащення, зможе не тільки вийти на значно вищий рівень формування STEM-компетентностей учнів, але й суттєво покращить загальні показники освіченості учнів, що сприятиме розвитку закладу освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Гнезділова В.І. Інноваційні технології у STEM-освіті : навч. посіб. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2021. 76 с.
2. Мірошніченко Ю. Організація STEM-лабораторій у ЗЗСО України. Актуальні проблеми навчання та виховання молодших школярів : матеріали І Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. здобувачів вищ. освіти і молод. учених, Харків, 10 трав. 2024 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди [та ін. : за заг. ред. Л. П. Ткаченко]. Харків, 2024. С. 126.
3. Про затвердження типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій : Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2020 № 574 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0410-20#Text> (дата звернення 15.09.2024).

Науковий керівник: Стрельбицька С. М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Liudmyla Mandruliak

Applicant for higher education of the third (educational and scientific) level
of the degree of Doctor of Philosophy
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

THE ROLE OF THE STEM LABORATORY IN THE FORMATION OF STUDENTS' STEM COMPETENCIES IN AN INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Keywords: STEM-education, STEM-laboratory, educational environment.

Оре Ірина Володимирівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=oIy6hCYAAAAJ>

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: конкурентоспроможність, освітній процес, педагогічні працівники.

Конкурентоспроможність педагогічних працівників є одним із найважливіших чинників забезпечення високої якості освіти в закладах загальної середньої освіти. У сучасному суспільстві, яке стрімко змінюється, освітні заклади повинні створювати умови для постійного професійного розвитку педагогічних працівників, що дозволить їм відповідати сучасним вимогам ринку праці. Важливим елементом процесу розвитку педагогічних працівників є його ефективне управління, яке має на меті не лише психолого-педагогічну підтримку, але й використання різних освітніх інструментів забезпечення підвищення їхньої кваліфікації, мотивації, професійного та кар'єрного зростання.

За таких умов, з метою управління розвитком конкурентоспроможності педагогічних працівників, освітні установи використовують низку інструментів. Перш за все, *інституційно-правові інструменти*, котрі виступають нормативно-правовою базою діяльності педагогічних працівників. Вони регламентують процеси сертифікації, акредитації та атестації що, своєю чергою, гарантує відповідність педагогічних працівників сучасним вимогам суспільства та держави в цілому [4, с. 175]. Позаяк, саме правові рамки здійснюють відповідну правову регуляцію неперервного професійного розвитку педагогічних працівників, тим самим підвищуючи якість і ефективність освітнього процесу. Так, професійний розвиток включає не тільки підвищення кваліфікації, але й атестацію та сертифікацію, що мотивує педагогів до вдосконалення педагогічної майстерності. До прикладу, атестація дозволяє педагогам підвищувати свою кваліфікацію, що стимулює професійне зростання і є важливим аспектом управління їхньою конкурентоспроможністю. [3, с. 19].

Варто звернути увагу на *механізми контролю та оцінки*, які також відіграють значну роль у забезпеченні якості освітнього процесу. Державний нагляд, внутрішній аудит та регулярні перевірки є ефективними інструментами, що допомагають освітнім закладам дотримуватись встановлених нормативних вимог. Це створює умови для систематичного моніторингу діяльності та дозволяє вчасно реагувати на можливі недоліки.

Водночас важливими є *організаційно-економічні інструменти*, що спрямовані на впровадження нових моделей управління та фінансове стимулювання педагогічних працівників. Це дозволяє не тільки ефективно розподіляти ресурси, але й заохочувати педагогічних працівників до покращення якості надання освітніх послуг [4, с. 174]. З цими інструментами тісно пов'язані такі механізми заохочення, як державне фінансування, стипендії та гранти. Ці інструменти сприяють розвитку професійної компетентності педагогів і підвищують їхню мотивацію до впровадження інноваційних методик та участі у науково-освітніх проєктах [4, с. 175]. Зауважимо, що фінансове стимулювання педагогічних працівників є важливою складовою підтримки високого рівня їх професійної діяльності.

Наступним важливим аспектом є *інформаційно-комунікативні інструменти*, що відкривають нові можливості для розвитку педагогічних працівників через використання сучасних інноваційних технологій. Зокрема, онлайн платформи, такі як Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, надають можливість здійснювати дистанційне навчання, організувати комунікацію між учасниками освітнього процесу та забезпечувати постійний доступ до навчальних матеріалів [1, с. 53]. Це полегшує процес навчання та створює єдиний інформаційний простір для всіх учасників освітнього процесу.

Суттєвими є *соціальні інструменти*, які включають активну участь громадськості в управлінні освітою. Громадські обговорення, консультації з батьками та учнями, а також розвиток партнерських відносин із представниками бізнесу та соціальних організацій забезпечують інтеграцію різних стейкхолдерів у процес прийняття рішень [4, с. 175]. Такий підхід сприяє підвищенню якості освіти та врахуванню потреб суспільства.

Крім того, *науково-технічні інструменти* відіграють важливу роль у розвитку конкурентоспроможності педагогічних працівників. Використання результатів наукових досліджень та впровадження інноваційних технологій дозволяють педагогам створювати інноваційне освітнє середовище, що сприяє покращенню процесу навчання [4, с. 175]. Впровадження інноваційних технологій є ключовим фактором для підвищення рівня сучасної освіти.

Не менш важливими виступають *інструменти для мотивації та стимулювання* педагогічних працівників які є ще однією важливою складовою, яка впливає на їхню професійну діяльність. Різні форми мотивації, такі як внутрішні гранти та конкурси, стимулюють педагогів до активного залучення в освітні проєкти та впровадження інноваційних методик у навчальний процес [2, с. 220]. Це сприяє постійному професійному зростанню та розвитку їхньої компетентності.

Отже, управління розвитком конкурентоспроможності педагогічних працівників є важливим завданням для освітніх установ у сучасних умовах. Інституційно-правові, професійні, організаційно-економічні, фінансові, інформаційно-комунікативні, соціальні та науково-технічні інструменти є основою для ефективного управління розвитком педагогічних працівників. Кожен із цих інструментів відіграє свою роль у підтримці та розвитку професійної майстерності педагогів, забезпечуючи їхню здатність адаптуватися до нових викликів та забезпечувати високу якість освітнього процесу. Таким чином, використання цих інструментів сприяє створенню умов для постійного професійного зростання педагогів і підвищення якості освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Буряк О. Цифрові інструменти в управлінській діяльності закладу загальної середньої освіти. *Освітні технології. Освіта на Луганщині*. 2021. № 4. С. 53.
2. Немченко С., Голік О., Кривильова О., Лебідь О. Управління навчальним закладом. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. С. 220.
3. Пікельна В. С. Управління школою: у 2 ч. Харків: Основа, 2004. Ч. 2. С. 19. URL: <http://surl.li/uytfgt>.
4. Страшко В. Стратегічні напрями удосконалення системи освіти в контексті підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці. *Економіка і організація управління*. 2023. №1(49). URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/13899>.

Науковий керівник: Стрельбицька С. М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Iryna Ore

Applicant for the second (master's) level of higher education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

MODERN EDUCATIONAL TOOLS FOR MANAGING THE DEVELOPMENT OF COMPETITIVENESS OF TEACHING STAFF IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Keywords: competitiveness, educational process, teaching staff.

Солнцева Елена Анатоліївна

*доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
завідувач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

<http://orcid.org/0000-0001-9295-6517>

https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=kQ7SeGcAAAAJ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: виховання, інклюзивна освіта, освітнє середовище, інклюзивне освітнє середовище, діти з особливими освітніми потребами.

В реаліях сьогодення набуває особливої значущості розвиток інклюзивної освіти та розбудова інклюзивного освітнього середовища, що є одним з пріоритетних напрямків системи освіти України, визнаним як на міжнародному, так і на національному рівнях де відображені гуманістичні цінності суспільства та реалізація прав на освіту дітей і молоді з особливими освітніми потребами.

Розбудова інклюзивного освітнього середовища відкриває можливості для забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіх дітей, незалежно від їх стану здоров'я, інтелектуальних, мовних, культурних та інших особливостей. Слід зазначити, що такий цілісний підхід відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини, яка має особливі потреби насамперед передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти, сприяє покращенню умов соціального розвитку та гуманізації суспільства [2, с. 56].

Аналіз наукового дискурсу засвідчив, що означена проблема привертає увагу вчених у різних галузях знань завдяки її поліструктурності й міждисциплінарності та розглядається як процес тісно пов'язаних сучасних суспільних та освітніх феноменів, що забезпечують реалізацію гуманістичних принципів в освіті, духовного розвитку розмаїття дітей, доступне навчання для всіх як складника забезпечення права дитини на освіту [4: 5].

Дослідження сутності поняття «інклюзивне освітнє середовище» передбачає передусім визначення понять «середовище» й «освітнє середовище». Середовище є сукупністю людей, зв'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів, а також соціально-побутові умови, в яких проходить життя людини, її оточення [7]. Науковці В. Кремень та В. Биков трактують поняття «середовище» як педагогічну систему, цілеспрямовано побудовану в закладі освіти, або навколишній простір суб'єкта навчання, в якому здійснюється освітній процес та створені необхідні умови для досягнення реальних освітніх цілей [6, с. 145].

У педагогічних джерелах освітнє середовище розглядається як динамічна система психолого-педагогічних умов і впливів, спрямованих на розвиток та оптимальне розкриття творчого потенціалу особистісних якостей дітей та молоді. Це включає здатність до власної саморегуляції відповідно до природних здібностей, інтересів, потреб і вимог вікової соціалізації з одного боку у відповідь на соціальні запити з іншого [4; 6; 7].

Аналіз наукової літератури з цього питання дозволяє зробити висновок, що освітнє середовище розглядається, як оточення людини, що включає зміст та різноманітні методи освіти, яке здатне забезпечувати продуктивну діяльність учнів, керуючи процесом розвитку особистості шляхом створення сприятливих умов, до яких відносяться мотивація учнів, особистість учителя та середовище в цілому.

В контексті сучасної освіти інклюзивне освітнє середовище розглядається науковцями як систем різнопланових соціальних контактів і конструктивна співпраця учасників освітнього процесу з динамічним розвитком його компонентів для забезпечення якісної освіти та соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами, середовища, де всі учні, незалежно від своїх освітніх потреб, здатні вчитися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, удосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе

частиною загального співтовариства, середовища, в якому діти можуть взаємодіяти, спілкуватися і розвиватися відповідно до своїх можливостей тощо.

У Законі України «Про освіту» вищезазначене поняття трактується як процес розвитку загальної освіти, яка має на увазі доступність освіти для всіх, адаптацію фізичного та навчального середовища до різних потреб всіх дітей, що забезпечує доступ до освіти всіх без винятку [4, с.1].

Результати аналізу наукового досвіду засвідчують, що поняття «інклюзивне освітнє середовище» характеризується системою ціннісного ставлення до навчання, виховання та особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, сукупністю засобів, внутрішніх і зовнішніх умов життєдіяльності в загальноосвітніх закладах і спрямованістю на індивідуальні освітні стратегії учнів.

Зокрема В. Козуля, І. Малишевська, О. Рассказова, М. Чайковський досліджували створення різних концептуально-структурних моделей інклюзивного освітнього середовища. Також, спираючись на дослідження вчених А. Колупаєвої, Ю. Найди, Н. Софій доречно представити інклюзивне освітнє середовище як простір соціалізації дітей з різними можливостями й особливостями [2; 5]. Л. Байда наголошує, що інклюзивне освітнє середовище не може бути реалізовано, якщо вчителі та всі педагогічні працівники недостатньо усвідомлено беруть до уваги її переваги, мають стереотипне мислення, упереджене ставлення або застарілі переконання щодо освітніх здібностей та потреб дитини з особливими освітніми потребами чи не отримали належного практичного досвіду в роботі з усіма категоріями учнів [1, с. 112].

Принагідно зазначити що інклюзивне освітнє середовище передбачає розв'язання проблеми освіти дітей з особливими освітніми потребами шляхом адаптації освітнього простору до потреб кожної дитини, включаючи реформування освітнього процесу, сприятливий психологічний клімат, організацію навчального простору, відповідні умови навчання потребам усіх здобувачів освіти.

Зважаючи на вищезазначене, цілком зрозуміло, що інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, матеріально-технічних та освітніх ресурсів, а також міжособистісних відносин, які виникають в процесі взаємодії всіх суб'єктів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей, що сприяє досягненню цілей освітнього процесу.

Перспективи подальших наших досліджень полягають у визначенні розбудови інклюзивного освітнього середовища в умовах інклюзивної освіти, що дозволить розставити нові акценти в питаннях навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами та забезпечить подальший творчий розвиток його основних положень.

Список використаних джерел

1. Байда Л.Ю., Буров С.Ю., Красюкова-Еннс О.В. Інвалідність та суспільство: навч.- метод. посіб. Київ, 2019. 216 с.

2. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор особистості дитини: монографія. Київ: «Дніпро – VAL», 2018. 623 с.
3. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2017. № 30, ст. 1 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Козуля В. Інклюзивне освітнє середовище: сутність та особливості. *Молодь і ринок*. 2020. № 5 (184). С.131–136.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2017. 272 с.
6. Кремень В.Г., Биков В.Ю. Категорії «простір» і «середовище»: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. С.245–256.
7. Рассказова О.І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія та технологія: монографія. Харків: ФОП Шейніна О. В. 2016. 356 с.

Olena Solntseva

*Doctor of Philosophy in Knowledge area 01 Education/Pedagogy
in specialty 011 Educational, pedagogical sciences,*
Head of the department of psychology, social work and inclusive education,
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**THEORETICAL BASIS
OF INCLUSIVE EDUCATION ENVIRONMENT**

Keywords: education, upbringing, environment, educational environment, inclusive educational environment, children with special educational needs.